

3

MLA DIKA

1972

MLADIKA

IZHAJA VSAK MESEC

1972 leto XVI. štev. 3

VSEBINA

Anton Kacin: Deset let Kato- liškega doma v Gorici . . .	41
Bruna Pertot: Ostani pri me- ni, ker se večeri . . .	42
Albert Miklavec: Pesmi . . .	42
Spominski zapis - Anton Ka- cin: Polde Kemperle . . .	44
Reportaža: V Kanalski do- lini (D. Š.) . . .	46
Iz starih časov - A. Tul: Postni privilegiji . . .	47
Prosvetni dogodki v Gorici in Benečiji . . .	48
Mlada beseda - Sonja Širca: Devinska idila; Ivan Peter- lin: Srečanje s Pelejem; Razgovor z avtorjem zbir- ke Amfora časa . . .	49
Za sodobne žene in dekleta . .	52
Ob kmečki peči - Odlomki iz zgoniške kronike . . .	53
Vladimir Kos: Pesmi . . .	54
Marija Mislej: Kje učiš? . . .	55
Pod črto - J. Velikonja: Še o Dragi 1971, D. Sedmak: Predavatelji na seminarju . .	56
Socialna vprašanja - Ivan Bužecan: Zakon o zaščiti zaposlenih mater . . .	57
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura . . .	58
Vrtovi muz: Knjige, gleda- lišče, razstave, glasba . . .	59
Čuk na obelisku . . .	60

Revijo izdaja uredniški odbor:
Marij Maver (odgovorni ured-
nik), Albert Miklavec, Franc
Mljač, Sergij Pahor, Jože Peter-
lin (glavni urednik), Zora Tav-
čar, Maks Šah, Drago Štoka in
Edvard Žerjal (likovna oprema)

Zunanja oprema
EDVARD ŽERJAL

Vsi pisci in uredniki sodelujejo
brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst,
ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Pod-
uredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14
telefon 77 21 51

Vesele velikonočne praznike

Velikonočni pirhi
Maksim Gaspari:

V letošnji prvi številki smo obljubili, da bo Mladika v svojem šestnajstem letu izhajanja skušala biti vse bolj privlačna in zanimiva. Po prvih dveh številkah, ki ste jih že prejeli, ste lahko sami presodili, da se za to tudi trudimo. S to številko, ki prihaja v vaše domove prav za velikonočne praznike, smo vam hoteli pripraviti majhno presenečenje. Naprosili smo našega sorednika, slikarja Edija Žerjala, naj izdela grafiko posebej za bralce Mladike. Pripravil je tako sliko, kateri je dal naslov »Jutro«. Umetnina z avtorjevim podpisom je med stranmi te številke. Lahko jo boste uokvirili in obesili na zid v stanovanju, uradu ali v društvu. Grafika v jutranjih barvah ponazarja tipične simbole kraškega jutra: petelina, vzhajajoče sonce itd.

Poleg tega vas še opozarjamo, da je ta številka velikonočna tudi po vsebini. Nalašč zanjo je Brunu Pertot napisala novelo, pesmi pa je prispeval Albert Miklavec. Revijo smo opremili z reprodukcijami akademika, letošnjega novega akademika, slikarja Maksima Gasparija, staroste slovenskih slikarjev, ki je znan predvsem po delih, ki prikazujejo slovenske ljudske običaje in cerkvene praznike, kot jih je nekdaj doživljalo slovensko ljudstvo.

Na koncu naj vas spomnimo še, da je Mladika izdala za letošnjo Veliko noč pesniško zbirko svojega mladega sodelavca Borisa Pangerca. Zbirko, ki ji je avtor dal naslov Amfora časa, dobite v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici ter na naši upravi. Priporočamo vam jo, ker vas bo gotovo razveselila.

Vsem želimo vesele in blagoslovljene velikonočne praznike!

Uredništvo

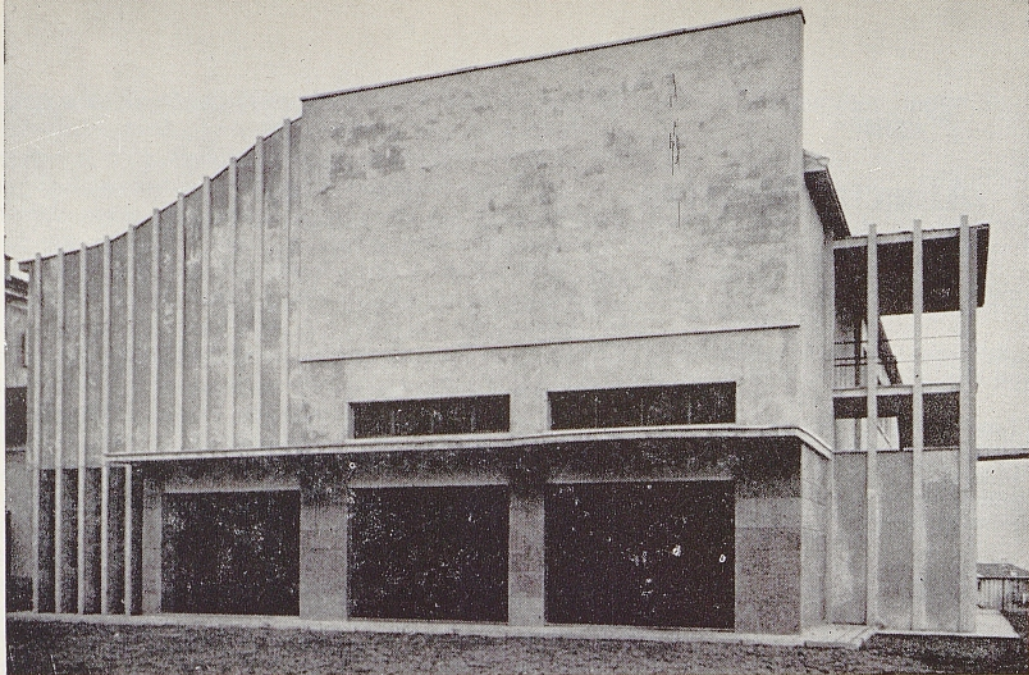
Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

E. Feyel 72

Deset let Katoliškega doma v Gorici

Anton Kacin

Ta mesec je preteklo deset let, kar je bil blagoslovljen Katoliški dom v Gorici in je začel opravljati svojo nalogo. Ob njegovi desetletnici je izšla posebna brošura, v katero je napisal naslednji uvodni članek dr. Anton Kacin.

Preteklo je deset let, kar je bil Katoliški dom blagoslovljen in izročen svojemu namenu. Že ob hitrem pregledu delovanja pod njegovo streho ugotovimo, da je bilo večletno delo vseh, ki so imeli opraviti pri njegovi ustanovitvi in zgradbi, obilno poplačano. O tem priča živahno prosvetno in sploh društveno delo v njegovih prostorih, brez katerih bi marsikatera lepe prireditve ne bilo.

Misel na Katoliški dom ni bila nova. Sprožili so jo bili katoliški prosvetni delavci v Gorici že pred prvo svetovno vojno. Bogoslovni profesor dr. Josip Ličan poroča, da se je »v Gorici osnoval odbor za uresničenje Ljudskega odra in zgradbo lastnega Katoliškega doma«, ki bi bil središče dinamično se razvijajoče katoliške prosvetne organizacije. Potem je prišla vojna. Gorica je bila razbita. Po vojni pa se je začela ena najusodnejših dob v zgodovini goriških Slovencev. O Katoliškem domu ni moglo biti niti govora, pa tudi organizacij ni bilo, ki bi iskale v njem streho, ker je vse uničil val narodnostnega sovraštva.

Od te prve pobude je preteklo toliko let, da se je spomin nanjo v teku časa popolnoma izgubil. Čisto neodvisno od nje je nekaj let po končani drugi vojni sama od sebe vnovič vzklikala misel na Katoliški dom. Pobudnikom se razmere tudi to pot niso smehljale. Ozračje je bilo še vedno nejasno, polno starih, trdoživih, nespametnih protislovenskih predsodkov; a počasi se je le jasnilo. Idealno sicer še danes ni in kot kaže, nekaj let tudi še ne bo, a na poti smo, da se marsikaj uredi. Odločilni krogi so začeli razumevati, da je za državo bolje, ako ima na meji prebivalstvo, ki sicer govori svoj jezik, ki pa ni nabito z grenkobo in nezadovoljstvom, temveč se prosto razvija v svoji domači kulturi.

Delo v Katoliškem domu je pokazalo tudi, da za pravo humanistično in krščansko prosveto ni umetno potegnjenih meja. Skupine, ki so nastopale na tem odru, so prišle iz raznih držav, mnoge tudi iz matične države.

Prišli smo pa tudi v čase hudih duhovnih in načelnih zmed, o katerih pred leti niti slutnje še ni bilo. Zmote se širijo hitreje kot kdaj prej, segajo globlje in vdirajo v Cerkev in njen nauk. Zato si upamo izraziti željo in voščilo, da bodo organizacije, ki se zbirajo v Katoliškem domu, budno pazile, da jih vedno močnejši nasprotni tokovi ne bodo potegnili v svoje vrtince. Spricho vedno splošnejšega zmedenega gledanja na bistvena vprašanja življenja to ne bo lahka naloga. Ker pa trdno verujemo v pomoč Tistega, ki ureja usodo posameznikov in skupnosti ter ima svoje nam največkrat neumljive načrte, smemo upati, da bo srečno rešena. V tem upanju želimo vsem vsega božjega blagoslova in veliko lepih uspehov pri delu za slovensko prosveto na krščanskih temeljih.

Pesmi

Alberta Miklavca

KRISTUS JE VSTAL

»Kdo nam bo odvalil kamen
od duri groba?«

Tako so tarnale žene
v rano jutro
in mrzlično hitele
pod obokom
starodavnih oljk...

A grob je bil odprt,
ker Kristus je premagal smrt!

Po stezah sveta
množice zdaj stopajo
in mrzlično hitijo
pod obokom
svinčenih slutenj
in plaho govorijo:

kdo nam bo odvalil kamen
od duri groba
oboroženega sovraštva,
ki mori nedolžne
otroke, mlade, stare...;

kdo nam bo odvalil kamen
od duri groba
brezsrčnega sveta,
ki v jeklo in cement
brezvestno vklepa
množice vseh vrst...;

kdo nam bo odvalil kamen
od duri groba
satanskega napuha,
ki premnoge usužnjuje,
ko da ni ustvaril Bog
črnih, rdečih in rumenih...?

In vendar, ko bi le hoteli,
bi mogli tudi danes reči:
vsi grobovi so odprti,
ker iz vseh je Kristus
vstal od smrti!

SAMOTA

Kot potok srebrno žuboriš
mimo bujnih trav
mojih želja
in sem srečen,
ko pustiš,
da se odžejam
v mirnih tolmunih
tvojih globin.

Kako je lepo,
da si tako mirna
in vendar čista:
ob tebi
se ni mi bati poplave
razočaranj in obupa:
zato te tako ljubim!

Take velike noči še ni doživela; Lena o tem najmanj ne dvomi, čeprav je dan potekel kakor vsi drugi in se že izteka tja v morje, ki je še najbolj podobno življenju. Vse je kakor takrat, ko je šestnajstletna frlela po tej stezi s škafom na glavi in s culo v roki: še vedno je sloka in nič je ni moglo ne samo zlomiti, ampak niti za las upogniti. Pa ni, da bi se s tem ponašala; vse žene v bregu so take. Pa je takrat v raju le moralo biti nekoliko drugače, kakor piše v knjigi, in morda je bila le Eva tista in ne Adam, ki ji je Bog v svoji jezi zažugal: »V potu svojega obraza boš uživala kruh.« A s tem se ona zdaj že ne bo ukvarjala, ker je v tem kotu pomlad lepša kakor sploh kje drugje in je ona spet lepa in mlada in srečna. Da se more človeku takole primeriti: spet mlada in srečna! In to v resnici! Samo lasje so puhasti kakor prve mamavke in od teh je danes vse belo, sicer bi ne bila velika noč, ki bo prav gotovo drugačna od vseh drugih. In tudi srce je nemirno, zdaj udari dvakrat, trikrat preveč, potem pa ga zmanjka. Se bo že še uneslo, če prej ne, pa tam pod previsom, na mahu; tam si bo kot po navadi odpočila. Da more biti svet tako lep, ko človek takole sedi sredi gabrovja in kostanjev in mu pod nogami poje voda, pa čeprav je to samo neznaten potok. In tu je njena skala, prav gotovo od pamtiveka: velika, bela, božjemu grobu podobna. Burja je tu in tam nanese prgišče gnilega listja in vsako pomlad jo je pokrila nova čopasta blazinica divjega nageljna. Preden se je Lena

Bruna Pertot

OSTANI PRI ME

rodila, je bila tam, in mati in stara mama sta jo pomnili od otroških nog.

Lena se je odpočivala pod njo, ko je hodila v šolo, in potem še dolgo vrsto let, ko je v reber vlekla težke butare, da je mogla potem doma na ognjišču zakuriti. Pa je bilo kljub temu mraz, da je duša v prsih zmrzovala. Ona pa je kot kobila tovorila svežnje čez vse klance, dan na dan, in ogenj je požiral in nič ni grel, da so po ves januar imeli na oknih ledene rože in je vse škripalo in cingljalo. In Neštek ji ni nikdar pomagal. Ni ji pomagal, ne. Bog veči, zakaj. Morda zato, ker tudi drugi niso, vsaj po večini ne. A ji vendar vse življenje nekako ni šlo v glavo, da mora biti to le žensko delo in amen. To misel je prav tu pod skalo neštetokrat obračala in preobračala, ko je lovila sapo in pasla pogled tam doli po morju. In tako tudi sedaj; pogled in morje pa sta kakor eno: oboje zelenkasto sinje, v obeh se v vsej globini in širini preliva življenje. Zakaj Bog je dal Leni veliko lepoto, veliko pamet in veliko srce in skozi to je moralo vse težko in hudo pod soncem in tega ni bilo nikoli malo, še v detinstvu ne. Zakaj vse, kar je Bog dajal, je življenje sproti jemalo, mendlalo in spreminjalo v nič, še tisto, čemur bi morali reči sreča. In tako je moralo biti z vsem. Tako je bilo prva leta, ko je začutila, da naj bi postala mati; in je zimo za zimo lomila led na potoku, ožemala iz pepela in splakovala, da so ji roke modrele, in vsako pomlad je odhajal po eden od še nerojenih. Tu in tam je kateri le ostal, tako da jih je mogla nazadnje naštet kar sedem. In slednji dan je bil ogromna skala, ki se je z vso svojo težo naslonil nanjo — in ona je nosila; nihče ni videl, kako se ji pod obleko hrbet krivi; hrbet, ki ni bilo v njem prav nič moškega, čeprav ji je kdo tu in tam priznal, da zaleže za dva moška pri hiši. Lena se je temu vselej od srca nasmejala in se čisto na zadnjem dnu celo pregrešila, ko je v sebi dognala: »Ne za dva, ne; najmanj za pet, če ste vsi taki kot vi!« Po takih besedah je po navadi še bolj temeljito ožemala rjuhe in cepila drva in sadila krompir; krompir pa je rastel, kakor

nikjer drugje, pa naj bi bila suša ali plesen od deževja; zakaj če roke sadijo in je srce tam, kjer ve samo Lena, potem mora pogrnati še lunin krajec, če ga le vtakneš v zemljo.

Tako je garala in leta so tekla in Neštek je klel, ker to je pač znal: enkrat, ker je sonce sijalo, in drugič spet, ker je deževalo, enkrat zato, ker je bil trezen, drugič pa spet, ker je bil pijan, največkrat pa zato, da bi otroci prav rastli. In oni so rastli, kot je bilo prav, in bolj kot je Neštek preklinjal, tembolj je Lena molila, kar sproti med delom, in to tako tiho, da je ni slišal nihče, — razen tistega, ki jo je moral slišati. Potem so otroci zrasli in šli. Zadnja je šla hči: prav po tej stezi in mimo te skale v drugačno življenje, kjer ni butar drv ne žehte s pepelom ne Neštkov, ki preklinjajo.

Zdaj je vse daleč, tako zelo daleč menda ni še nikdar bilo. Ostala je samo ona in zelenje, ki žubori iz zemlje in sili iz dreves: nad skalo, vzdolž steze, po strmih previsih do morja, in to je sinje, kakor ni bilo nikoli poprej; onkraj njega je življenje in Lena je tu, vsa mlada in lepa, in se mu nasmiha: kako majhno, majčkeno se ji zdi. Z roko skuštra divjo potoniko, ki je na novo pognala: »Jeseni si izginila v nič in zdaj si spet tu, še lepša kot prej. Zakaj bi še jaz ne tako?« In potonika se zopet vzdigne in v vetru prikimava in Lena še enkrat začuti, kako ima prav. A tudi potonika se zdaj vtaplja v zelenju. Le skala je blizu in ta se premika, nagi-

NI, KER SE VEČERÍ

ba se in se zdajci s treskom in bobnenjem ruši v globino in vleče za sabo kamenje in zelenje in prah, ki ga prebadajo zadnji žarki...

»Pohiteti bi morala, ker zdaj menda že zvoní.« A ne od cerkve: nebo samo se je zamajalo kakor velik modrikast zvon, in to niti ni zvonjenje, ampak pesem, kakršne ni še nikoli slišala.

Kjer je prej stala skala, se odpira votlina in iz nje lije velika svetloba, da mora Lena skloniti glavo. Po stezi po gabrovi globeli pa prihaja nekdo tiho, neslišno; listje mu ne šelesti pod nogami in kamenčki se ne kotalijo v praznino. Lena ga gleda; še nikdar ga ni videla, vendar bi ga morala poznati, tako se ji zdi. Tedaj se tujec ustavi in sede poleg nje in v rokah ima kakor ona velikonočni kruh. Lena sedi, prirasla na mah, in molči, ker skozi telo ji gre nekaj, česar ni še nikoli čutila; morda drobna potonika čuti tako, ko nova pomlad zopet kliče v življenje.

On pa že vstaja in že se dela, kot da gre dalje. Šele tedaj se Lena predrami in poprosi: »Ostani pri meni, zakaj proti večeru gre in dan se je nagnil.« In tujec spet sede, vzame kruh, ga razlomi ter ji ga da.

Lena pa odpira oči in te se širijo in širijo, da so velike kot morje in nebo, ker ga je končno spoznala.

»Nič ni čudno,« pravi Neštek.

»Skalo je razmajala pomladanska moča; kar se ni zgodilo sto let, se je zgodilo nočoj. Čuāno je samo to, da je ni potegnilo s seboj, Lene, še kamenček se je ni dotaknil, ne.«

Lena pa lepa kot še nikoli, sedi; v naročju ima blagoslovljeni kruh. Skala je zgrmela mimo nje, ob vzhodu pa ji je odložila naročaj ruše, z resjem in trobenticami nastlane.

Neštka zagrinja večer. Besede starega Drejca so ga vkopale v zemljo, da se ne zna premakniti. Drejc je pravkar prišel mimo in se je Lene komaj dotaknil ter rekel:

»Poglej, tako se smejejo samo svetniki.« Tako je rekel, da.

VELIKONOČNI DAR

So te izdali,
če zatajili,
če zapustili,
če vrgli v grob
in s kamnom
te potisnili v temo:
a ti jih ljubiš
še bolj ko prej...

Tudi mi smo te izdali,
če zatajili,
če zapustili,
če vrgli v grob
in s kamnom pozabe
te zakrili:
a ti nas ljubiš
še bolj ko prej...

Zato zmaguješ
in prinašaš nam
neprecenljiv dar:
VSTAJENJE!

POMLADNO VSTAJENJE

In vendar zadostuje
sončni pramen;
da temo noči
v blesteči dan
razplameni
in mehko božanje
pomladnih sap,
da vrtnica vzcveti
in ne bi ti
postal kar si:
ČLOVEK!

(časnikar in politik)

Anton Kacin

POLDE KEMPERLE

Sredi oktobra leta 1924 sem se na poti v Rim ustavil za nekaj ur v Gorici. Slučajno sem srečal prijatelja Janka Kralja in Poldeta Kemperleta. Šli smo na zasebno stanovanje na Kornju ter govorili o tem in onem. Bilo je nekaj dni po tiskovnih pravicah proti listu »Goriška straža«, katero je takrat urejal Polde Kemperle. Od 4. februarja istega leta je bil tudi njen odgovorni urednik. V velikonočni številki je Straža ponatisnila iz tržaške »Edinosti« leta 1921 velikonočni članek »Ne bojte se njih, ki umore telo...« Zaradi tega uvodnika, ki je tri leta poprej lahko izšel brez težav, so odgovornega urednika Straže klicali pred sodišče. Mimogrede omenim, da članka ni napisal Kemperle, temveč dr. Engelbert Besodnjak, ki je bil leta 1921 glavni urednik »Edinosti« in pozneje član uredništva »Goriške straže«. Obravnava je bila 9. oktobra. Kemperle je bil pogojno obsojen na štiri mesece in pol zapora. Štiri dni pozneje (13. oktobra) je sledil drug proces, in sicer zaradi uvodnika »Zakaj plačujemo davke?« To pot je Kemperle dobil pet mesecev ječe. Pred sodnijo se je zagovarjal moško in odkrito. V Stražo je napisal tudi uvodnik z naslovom »Tisk bodi svoboden!« (Člen 28. ustave kraljevine Italije) **Moj zagovor.** (16. oktobra). Po razpravah se je pritožil na višjo instanco, a tiste dni je viselo nad njegovo glavo devet in pol mesecev ječe. V razgovoru, ki sem ga omenil, ni bil videti prav nič potrta, čeprav o izidu priziva spričo nastajajočega zagatnega ozračja skoraj ni moglo biti dvoma. Janko Kralj mi je potem, ko sva bila sama na cesti, pravil, da je organizacija Kemperletu dala vedeti, da se lahko umakne čez mejo, če hoče, a da je odklonil. Bil je še razmeroma mlad; imel ni niti štirideset let. V Sloveniji bi si bil lahko ustvaril novo življenje, ker je bil sposoben. Tudi je bil osebno dobro znan z dr. Antonom Korošcem in z mnogimi drugimi vplivnimi osebami. Da ni šel, kot so šli prej in pozneje mnogi drugi, nekateri tudi čisto brez potrebe, priča o lepi potezi njegovega značaja in o njegovi trdni veri v zmago pravične stvari.

Kemperle je bil doma iz Baške doline. Rodil se je v Hudi južni dne 15. oktobra 1886. Njegovi davni predniki so prišli iz nemških dežel. Oče ga je poslal v Gorico na gimnazijo, katero je Polde dovršil 1906. Bil je zelo nadarjen dijak. Po maturi je odšel na Dunaj študirat pravo. Kot visokošolec se je živahno udeleževal dijaškega gibanja. Leta 1903 je organiziral prvi sestanek

katoliškega dijaštva na Goriškem. Udeležil se ga je tudi nadškof Sedej. Na Dunaju se je Kemperle seznanil z raznimi slovenskimi politiki, zlasti z dr. Janezom Evangelistom Krekom, ki je bil pomladi 1907 spet izvoljen v državni zbor. O Kreku je govoril in pisal vedno zelo navdušeno. Gmotnih skrbi ni imel, ker mu je oče pošiljal dovolj. Nekaj podpore mu je enkrat dal tudi goriški deželni odbor po posredovanju dr. Antona Gregorčiča, ki pa je to povedal očetu, ko sta se srečala. Oče je potem Poldetu poslal manj. »Vidiš, s politiki ni nič,« se mi je zaradi tega ob neki priliki pritožil Polde bolj v šali kot zares, »vse izklepetajo.«

Univerze ni končal. Dr. Krek je odkril v njem časnikarske sposobnosti. Dal ga je povabiti v Maribor, kjer je v januarju 1909 začel izhajati politični list »Straža«. Kemperle je vstopil v uredništvo Straže v začetku 1910. Časnikarstvo je bilo poslej njegov poklic. Pri mariborski Straži je delal skupno z dr. Antonom Korošcem do leta 1914. Takrat je postal urednik čevljarske zadruga v Mirnu pri Gorici. Ob izbruhu vojne ob Soči se je z zadrugo umaknil v Mozirje na Štajersko, kjer je bil vodja begunske naselbine. Po končani vojni se je vrnil z zadrugo na Goriško.

Uradniško delo pa mu ni ugajalo; bil je namreč vedno nekoliko bohemska narava. V januarju 1922 se je vrnil k časnikarstvu. Zadruga zveza v Gorici je začela izdajati mesečnik »Gospodarski list«. Uredništvo je poverila Kemperletu, ki pa je že čez eno leto prepustil list drugim, ker je začel delati pri Goriški straži, pri kateri je 4. februarja 1924 postal odgovorni urednik. Še isto leto se je pokazalo, da je s tem vzel na svoje rame težko breme, katero je korajžno nosil pet let, do novembra 1928, ko je oblast Goriško stražo ustavila s tem, da je odgovornemu uredniku, torej njemu odtegnila uradno priznanje.

Goriški straži je Kemperle posvetil vse svoje moči. Sredi leta 1927 sem tudi jaz vstopil v njeno uredništvo. Imel sem torej priliko, da sem od številke do številke opazoval njegovo delo. Kemperle je pisal predvsem uvodnike; to je bilo pri listu najtežje opravilo. Misli mu sicer nikoli ni manjkalo in tudi povedati je znal umevno in poljudno to, kar je imel v glavi. Računati pa je moral s cenzuro in s skoraj neomejeno oblastjo državnih organov. Izbiral je predmete, misli, potem vrtel besede in stavke, da bi kaj ne bilo narobe, a kljub temu

se je včasih kje zataknilo. Goriška straža je izhajala dvakrat na teden. Na leto je bilo potrebnih nad sto uvodnikov. Večino je napisal Kemperle. V petih letih je torej napisal vsaj štiristo uvodnikov.

Za primer naj navedem nekaj misli iz uvodnikov zadnjega letnika Goriške straže. Kjer le more, poudari osnovne človeške pravice, zlasti pa pravico do rabe materinega jezika. V uvodniku »Neizogibno zlo« (23. marca) govori o kapitalizmu; sklicuje se na Vogelsanga, krščansko-socialnega pisatelja iz druge polovice preteklega stoletja. Tam pravi: »Krščanstvo je postavilo sledeča temeljna načela: Vsak človek ima pravico do obstoja, do dela in do polnega donosa svojega dela.«

Nekaj številčk zatem se v članku »Pred oljčno nedeljo« opira na Stritarjeve verzé, ki označujejo pravičnega moža; po njih bi se moral ravnati vsak človek:

Ne gori in ne doli se
mož pošten nikdar ne dobrika;
za pravo on nikoli se
plašan viharju ne umika.

Ali ironično resni uvodnik z naslovom »Smehljajmo se!« (22. februarja): »Tudi v sedanjih časih je potrebno bolj kakor kdaj prej, da ohranimo vedrost duha in veselje srca. Če bomo črpali iz teh virov, bomo očuvali življenjske sile našega ljudstva. Veselega in korajžnega človeka je še Bog vesel, pravijo. Zato bodimo veseli, ker bi brez božje pomoči res morali obupati.« V številki dr. 11. maja je ponatisnil Slomškov članek »Dolžnost svoj jezik spoštovati«. Dne 25. julija objavlja papežev ukaz, naj se katoličani vsega sveta združijo v misli in molitvi za boj nacionalistični zmoti. »V tem duhu bomo vršili dano nam nalogo, da se borimo proti zatiravnemu nacionalizmu.«

Vsi Kemperletovi uvodniki so pisani v svežem, lahko umljivem jeziku.

Kemperle je stalno vzdrževal stike z dopisniki. Ob četrtek popoldne je bila druga številka tedna postavljena in impaginirana. Naslednji dan je Polde redno odpotoval na obisk na deželo. Čez tri dni se je vrnil poln novic. Sestajal se je z dopisniki in govoril je z znanci, ki jih je imel veliko. V nekaj mesecih je obšel vse važnejše kraje ter je imel pregledno sliko o razpoloženju in težavah prebivalstva na deželi.

Prav ob smrti Goriške straže mu je ta navada prinesla nesrečo. Ko je prejel dekret, da ne more več biti odgovorni urednik in da Straža zaradi tega ne bo mogla več izhajati, se je popoldne pridružil nekim znancem in skupaj so sedli v avto dobro poznanege šoferja, ki je vsak dan vozil potnike iz Idrije in nazaj. Pri Sveti Luciji je policija avto ustavila in pregledala ter našla v njem tovor bomb. Zaprlj so voznika in vse potnike. Kemperle je zaradi tega prebil v ječah od Gorice do Rima nekaj mesecev. Do kaknega procesa ni prišlo. Izpustili so vse. Za ljudi, ki so Kemperleta poznali, je bila obdolžitev, da prevažal bombe, jasen nesmisel. Verjetno nikoli v življenju ni imel v roki nobenega orožja in najbrž tudi vojak ni bil, čeprav je bil v najlepših letih. Vsakdo, ki je kdaj služil vojake, omeni včasih svoja vojaška leta, Kemperle nikoli. Kdo ve, kaj ga je reševalo pred vojaško suknjo

v časih, ko avstrijske naborne komisije niso bile nič več izbirične! In sedaj naj prevažal tako nevarne reči! Vsekakor je bila ta njegova dogodivščina prava senzacija. Graški dnevnik Tagespost, ki je redno prihajal v goriške kavarne, je na prvi strani objavil vest o tej Kemperletovi zadevi. Pozneje se je seveda izkazalo, da pri vsej reči ni imel nič, da je le slučajno sedel v tisti nesrečni avto. Zadeva z bombami pa bo najbrž ostala nepojasnjena. Šofer je verjetno prevzel tovor, ne da bi vedel, za kaj gre. Pozneje se je govorilo, da so bile bombe namenjene Pavelčičevi organizaciji na Hrvaškem. Uganka je tudi, kako je policija ustavila avto prav tisti dan. Kdo je naznanil nedovoljeni tovor?

Ko se je Kemperle vrnil iz zapora v Gorico, je vstopil v uredništvo prvega »Novega lista«, za katerega je bil medtem dobil dovoljenje dr. Engelbert Besednjak. Tudi tu smo delali skupaj do novembra 1930, ko je Novi list prenehal. Kemperle je bil spet brez rednega dela. Tedaj je po posredovanju dr. Janka Kralja postal dopisnik ljubljanskega Slovenca za Goriško. Za to delo je vedela tudi oblast, ki mu ni delala sitnosti.

Takrat je Kemperle sestavil svojo prvo in edino knjigo, namreč zbirko smešnic »Juheeee!« (Smeha za dva meha). Izdala jo je književna založba Sigma (1931), katero smo bili ustanovili leto dni poprej. Prvotno smo jo imenovali Adrija, a smo morali še isto leto ime spremeniti. Oznako Sigma smo izbrali po grški črki kar tako brez pravega namena, ker pač ni mogla imeti nobenega postranskega pomena. Ljudje so v tistih letih v vsaki kratlici ali manj razumljivi besedi iskali kak skrit pomen. Bogoslovni profesor dr. Andrej Pavlica, ki je grško seveda znal, se je malo ponorčeval iz tega lova na skrivnosti. Nekega dne mi je na cesti rekel: »Že vem, kaj hočete reči s Sigma.« — »No, kaj pa?« sem ga vprašal nekoliko presenečen. — »To so začetne črke stavka: Slovenci, imejte glavo modro! Amen!«

Po letu 1930 je bil Kemperle eden najožjih sodelavcev dr. Janka Kralja, ki je po odhodu drugih vodilnih ljudi prevzel politično vodstvo krščanske skupine na Primorskem. Izkazal se je kot resen, zdrav realist, ki je vedel, kaj se v danem trenutku da in sme napraviti. Njegovo mnenje in nasvete je Janko Kralj vedno upošteval.

Mirnega življenja pa ni imel. Od časa do časa je šel na dopust v goriške in druge zapore, tako da se je na to že kar privadil.

Po vojni je nadaljeval svoje delo. Pomagal je pri Slovenskem Primorcu in njegovem nasledniku Katoliškem glasu ter pri Demokraciji. Eden zadnjih njegovih uvodnikov v Katoliškem glasu ima naslov »Pravda za slovenske šole« (21. decembra 1949). Tudi politike ni zamenjal. Pri prvih občinskih volitvah v Gorici je bil izvoljen v občinski svet. Za štiridesetletnico časnikarskega dela mu je Stanko Stanič napisal v Kat. glasu lep članek (4. januarja 1950). A že poleti istega leta mu je zavratna bolezen pretrgala nit življenja (14. junija 1950). Umrli je v tržaški bolnišnici, v kateri je bil le nekaj dni. Pokopali so ga v Gorici.

S Poldetom Kemperletom, ki je bil zvest prijatelj, bistra politična glava in sploh fejest fant, se je poslovil od nas značajan javni delavec iz časov, ki so skoraj že pozabljeni.

V KANALSKI DOLINI

Pomlad je obiskala tudi Kanalsko dolino. Naše vasi pod sv. Višarjami so vse v pričakovanju velikonočnega jutra. Sneg se je umaknil višje v gore, kjer še vedno vabi smučarje — seveda prave smučarje — v svoj objem. Vasi pa so čiste in se pripravljajo na pomlad in poletje. Žabnice, Bela peč, Rajbl, Trbiž, Ukve, Tinji log, Ukljanska planina, Sv. Višarje: radost in bol nam sili v srca ob teh naših imenih. Simboli slovenstva! Zgodovina nam vsiljuje svoje podobe, ko so vse te vasi govorile en sam jezik. Potem so se državne meje spreminjale, potem je »zapihal leden veter«, kot je lepo povedal bivši žabniški župnik Premrl, in udarci biča so padali po hrbtih naših ljudi pod Sv. Višarjami.

Danes so obzorja svetlejša, trije ali štirje narodi živijo zdaj v Kanalski dolini v medsebojnem razumevanju in spoštovanju. Slovenci, Italijani, Nemci in Furlani. Tudi oni hočejo biti narod. Tuintam se pojavi kak napis v slovenskem jeziku, bolj iz turistične in trgovske vneme kot iz kulturne zavzetosti. V cerkvi še odmeva slovenska pesem in slovenska božja beseda. Bo tudi v šolo smela kdaj stopiti naša beseda? Se bodo obzorja odprla v doslednejšo in kulturnejšo širino?

Vonj po pomladi nas je skoro omamljal, ko smo se bližali Ukvam. Postajali smo spet mlajši, študentovski; utrgali smo nekaj trobentic. Čez čas se nam je v kotu v domači gostilni odprlo srce vsem, ki smo se pogovarjali o vremenu, o ljudeh, o delu. Zdelo se nam je, da smo se vrnili v nekaj lepega, davnega, neponovljivega. Toda pogovor smo načeli tudi o kulturnem delu v vasi, o zboru, ki se je pred kratkim ustanovil z notar-skim aktom, o njih načrtih.

»Preteklo jesen smo se zbrali pri notarju in legalizirali naš zbor, ki je tako postal dejstvo tudi za oblasti. Ob tej priložnosti smo enodušno ponovno izvolili za predsednika — žensko. Smo za enakopravnost žena! Kaj bi vedno samo moški predsednikovali! Za predsednico smo tako izvolili požrtvovalno Nežo Tributsch, ki ji bo pomagala Mici Mischot. V odboru pa so seveda tudi moški, nekaj besede že lahko imajo.«

Tako se je začel razgovor ob beli kapljici.

— Ste v preteklem letu bili precej delavni? — smo radovedno spraševali dalje.

»Ne bi se radi hvalili, a zdi se nam, da je kar šlo! Udeležili smo se »Ceciljanke« v Gorici, revije cerkvenih

pevskih zborov v Trstu. Bili smo v Kamniku na prazniku narodnih noš. Pa tudi doma smo bili delavni. Ob farnem prazniku smo pred cerkvijo zapeli več narodnih, nakar smo šli po vasi skupaj z godbo in se ustavili ter peli pri sedmih naših postojankah. Kar uganite, kakšne postojanke so to. Povsod smo zapeli nekaj pesmi.«

— Mlajši vaščani radi prisluhnejo slovenski pesmi?

»Radi, kljub temu, da jih ne slišijo v šoli. Res smo vsi navezani na našo pesem, ki nam poje o ljubezni in o smrti, o življenju in o lepoti božje narave, o delu in o slovenstvu. Zato ne bo naša pesem tako zlahka izumrla. Mislimo, da sploh ne bo!«

— Na gostovanja greste pevci sami?

»Ne, povsod se nam radi pridružijo tudi ostali vaščani, če jim le delo dopušča odsotnost z doma.«

— Kakšne načrte pa imate pred seboj?

»Za bodočnost imamo kup načrtov: en koncert v domači dolini, gostovanja in kulturna potovanja. Odvisi vse od vsakdanjega dela in od finančnih sposobnosti našega blagajnika. Če bomo še naprej deležni pomoči s strani dežele, bo že nekam šlo. Ob tej priliki bi se radi zahvalili deželni upravi in vsem, ki so nam pripomogli, da smo dobili deželni prispevek za naše kulturno delo.«

— Za farnega patrona, sv. Jakoba namreč, vas bomo pa spet obiskali, kaj?

»Že prej, že prej! Sv. Jakob je še daleč. V družbi pa vsi radi zapojemo, kajne?«

In že je tenorček intoniral tisto o Rožu, Podjuni in Zili, pa ono nagajivo o ljubezni, pa spet tisto o mladem fantiču, ki je moral v svet. V vojaško suknjo je moral. Mlad fantič pa je moral tudi v tujino iskat boljšega kruha, tako kot njegov sorojak iz Benečije: v Belgijo, v Švico, v Nemčijo so morali fantiči: nič koliko jih je moralo iti. Včeraj v premogovnike, tja gor do Hamburga, kot je že Župančič z bolečino v srcu ugotovil; danes v tovarne v Nemčijo in Švico. In jutri? Se bodo tudi jutri morali naši fantje iz Benečije in Kanalske doline odločiti za tujino. Bodo še morali jemati kovček v roko, objeti starše, brate, sestre, veliko med njimi pa tudi žene in otroke, in iti na vlak? Bo pesem »Oj Božime« postala le boleč spomin na stare čase ali bo srce še vedno trpelo ob tej melodiji? Bo fantič res moral v svet tudi jutri?

Benečija in Kanalska dolina nam ne smeta izkrvaveti v tujini. Naš mladi rod naj dobi delo doma, v tovarnah pod vasm, v obratih, ki naj odpravijo nesmiselne vojaške služnosti in dajo delo doma. Odgovorni naj omogočijo Kanalski dolini turizem, gozdarstvo, planšarstvo, ki naj se prenove v modernih metodah. Benečija naj zadiha predvsem v novih bližnjih tovarnah.

Zato da nas ne bo srce bolelo, ko bomo z Benečani peli Oj Božime! Zato da bomo brez solze na licu zapeli z Ukljani, tam pod Višarjami, tisto o fantu, ki je star šele dvajset let, pa mora že iti v svet... Pesem, ki boli, posebej v pomladnih dneh, ko sneg kopni v dolini in se umika v višine, kjer bo dobil zatočišče skozi vse poletje, pod Lovci, pod Montažem, pod Mangartom.

Bog s teboj, rojak iz Kanalske doline; Bog s teboj svet, ki povezuješ Karavanke z zapadnimi Julijskimi Alpami; Bog s teboj, rojak, ki ti je slovenska pesem in slovenska beseda še vedno nekaj neskončno lepega, kljub vsemu, kar si moral zaradi nje prestati.

D. Š.

POSTNI PRIVILEGIJI

Z nastopom posta bi pravzaprav morale prenehati vse zabave in kulturne prireditve. V tem pogledu so bile v prejšnjih časih cerkvene oblasti zelo zahtevne in občutljive, zato so skrbno pazile, da se je s pustnim dnevom prenehalo veseljačenje. Zavzemale so se zlasti, da bi odpravile pokopavanje pusta in s tem povezane zabave na pepelnico. Toda ljudski običaj pokopavanja pusta se je tako vkoreninil, da ga ni bilo mogoče odpraviti. Dopusčale so ga pod pogojem, da se obredi izvrši v dostojni obliki in brez velikega hrupa, kajti nastopil je že postni čas, ko se mora vsak kristjan zavesti svoje minljivosti in se spokoriti za svoje grehe ter se odreči vsem zabavam.

Po drugi strani pa je tudi res, da so bili zelo redki tisti kraji, kjer so se ljudje dobesedno držali polnočne ure med pustnim torkom in pepelnično sredo kot ostre prelomnice med pustnim veseljem in strogo postno pokoro. Zabavanja so se navadno nadaljevala čez polnoč. V nekaterih deželah in mestih so v podaljševanju pusta šle navade tako daleč, da so se spremenile v prave zakonite privilegije, ki jih je upoštevala tako cerkvena kot svetna oblast. Mesto si je na primer pridobilo pravico, da bi lahko nadaljevalo s pustnimi zabavami in prireditvami do konca tedna. Podobne navade so veljale tudi v nekaterih drugih mestih.

Med taka privilegirana mesta je spadal tudi Trst, ki si je že v 18. stoletju zagotovil svojevrstno pravico, da je v postnem času lahko prirejal izredno operno sezono. Mnogo večja in slavnjša mesta niso uživala takšne prednosti. V Benetkah je bilo v tem pogledu zelo strogo. Jesenska gledališka sezona se je začela prve dni oktobra in se zaključila sredi decembra. Obnovila se je spet po Božiču. S pustom je bilo vseh zabav in javnih prireditev konec. Tržaška posebnost je vzbujala pri sosedih zavist, pri tujcih pa pozornost. Tako je neki francoski kulturni delavec, ki je v postnem času obiskal tržaško mesto, zapisal, da je »Trst najimenitnejše mesto krščanskega sveta.«

V ostalem pa so tudi v Trstu do začetka prejšnjega stoletja veljali strogi predpisi glede javnih predstav kot v ostalih delih avstrijskega cesarstva. Prepovedani dnevi za predstave so bili vsi petki in nedelje v letu in ves postni čas. Zvečer so se gledališke predstave lahko pričele šele potem, ko so se zaključile verske pobožnosti po cerkvah.

Seveda se omenjene omejitve niso vedno strogo spoštovale, zato je včasih prišlo do protestov cerkvenih oblasti, ki so skrbno beležile kršitve obstoječih predpisov. Posebno jim ni bilo pogodu popustljivo zadržanje cesarskega namestnika Zinzendorfa, ki je na tihem dovolil marsikatero prireditev v postnem času... Napetost je dosegla višek s pritožbo tržaškega škofa Inzaghija na

cesarski dvor na Dunaju, v kateri je apeliral na globoko vernost same cesarice Marije Terezije.

Prosvetljena vladarica ni ostala gluha na ta poziv. Svojemu namestniku v Trstu je poslala razglas, v katerem ga opominja, da ne bo tolerirala več nobenih kršitev glede prireditev v postnem času. Ker tudi to ni dosti zaleglo, je omenjeni škof pisal cesarskemu namestniku ostro pismo. Ker se je namreč zavedal, da bo težko uspel odpraviti že dobro udomačeno navado ali kakor jo je on sam imenoval »zlorabo«, je napol grozil, napol svetoval zaradi ljubega miru, da morajo na glasbenih akademijah v času posta izvajati le dela z versko-nabožno vsebino, ki naj bi poslušalce vzpodbujala k duhovnemu razmišljanju.

Grof Zinzendorf je na škofovo pismo takole odgovoril: »Vaši Eminenci bo v vnemi po spoštovanju cerkvenih predpisov verjetno znano, da na omenjenih glasbenih prireditvah, ki nikakor ne zaslužijo naziva akademije, vladata največji mir in zbranost. Koncerti so samo dvakrat na teden in ob taki uri, ko je težko srečati na ulici ljudi, ki bi bili za vzgled drugim. Udeležujejo se jih ljudje, ki bi drugače preživeli večer pri raznih igrarh v lokalih, ki so mnogo bolj škodljivi za človekovo duhovno poglobitev. — Vendar pa, da ne bi bilo kakega dvoma glede značaja predvajanih del, sem sklenil, naj se ne izvajajo arije eminentno posvetnega značaja.«

Glasbeni koncerti so se tako pod navidezno spremenenim imenom nadaljevali. Do prve prave operne sezone v postu je prišlo leta 1783. Novost je publika ugodno sprejela in se je tako uveljavila kot izreden privilegij. Zaradi prevelike navdušenosti občinstva nad slavnimi pevci so na pritisk cerkvenih oblasti leta 1892 prekinili s postno operno sezono. Obnovila se je spet leta 1917 in se potem nadaljevala do prve svetovne vojne.

Maksim Gaspari: Otroci preganjajo starko Zimo

Prosveta v Gorici in Benečiji

Za predsedniško mizo: dr. Humar bere poročilo, na levi g. Jurak, na desni M. Terpin

Deseti občni zbor Katoliške prosvete v Gorici

V marcu je imela Slovenska katoliška prosveta v Gorici svoj deseti občni zbor. Poleg včlanjenih društev se je udeležil tega zbora tudi deželni poslanec dr. Drago Štoka, predstavnik Slovenske prosvete iz Trsta, zastopniki Zveze sl. kulturnih društev iz Slovenije, zastopniki SPZ iz Trsta in Gorice in mnogo občinstva. O občnem zboru so poročali časopisi; v reviji bi samo strnili misli iz poročila predsednika dr. Humarja, ki je bil ponovno izvoljen v vodstvo te naše osrednje prosvetne organizacije na Goriškem. Med drugim je dejal:

»Bili so kulturni večeri, dramski nastopi, koncerti in zborovsko petje, saj ima vsako društvo tudi svoj pevski zbor. Vse to delovanje hočem strniti v nekaj preglednih številk, kot so jih posredovale posamezne organizacije:

Kulturnih večerov je bilo 26 in udeležencev 2100; koncertov smo imeli 9 in udeležencev na njih je bilo 3200; dramskih nastopov je bilo 50, udeležencev 10.500; drugih nastopov (akademije, miklavževanja, pustova-

nja in podobno) je bilo 18 s 3300 udeleženci.

Če seštejemo vse te kulturne akcije, od kulturnih večerov do dramskih nastopov, dobimo, da jih je bilo nad sto, udeležencev pa blizu dvajset tisoč. Pri tem niso vključena gostovanja Slovenskega gledališča iz Trsta in Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice v Katoliškem domu. Ob teh številkah velja zlasti poudariti, da gre pri nastopanjih pri zbora povečini za delavce in za mla-

dino; prav tako so tudi udeleženci v največji meri iz delavskega in kmečkega stanu.

Zaključujem to svoje poročilo z ugotovitvijo, da ostaja Zveza slovenske katoliške prosvete zvesta svojemu programu, ki je med našo mladino in med preprostim ljudstvom širiti slovensko kulturo, kakor izhaja iz tisočletne tradicije slovenskega naroda, in s tem tudi držati živo narodno zavest na tem koščku slovenske zemlje.«

Za cvetno nedeljo na Ljesah

Prosvetno društvo »Rečan« na Ljesah je pripravilo na cvetno nedeljo za svoje župljane posebno lep popoldan. V cerkvi Marije dobrega sveta so člani društva s petjem in branjem uvedli vernike domače župnije v skrivnost velikega tedna. Zbrali so stare beneške pasijonske pesmi, prelili so evangelij o trpljenju Gospodovem po Luku in Mateju v domačo govorico in vse to posredovali svojim župljanom. To ni bila pasijonska gledališka predstava in ni bil koncert, ampak vse bolj spontan in iskren izraz doživljanja velikega tedna — doživljanja prednikov in posredovanja novemu rodu. Na vas je naredila ta svojevrstna pobožnost izre-

den vtis. Mislimo, da z oživljanjem prazničnih doživetij, tako božiča, kakor Velike noči, opravlja Rečan svoje pravo poslanstvo, ker zajema iz virov verovanja in doživljanja svojih pradedov in iz tistih vrelcev, ki so ohranili vero in z njo pojočo govorico naših dragih bratov prav v današnji čas.

Po pobožnosti v cerkvi so v društvenih prostorih predstavili brošuro »Uaš božic«, besedilo teksta, ki so ga napisali člani istega društva, ga igrali doma in v Trstu (v rojanskem Marijinem domu in na radiu), zdaj pa je to besedilo natisnilo Založništvo tržaškega tiska.

Ivan Peterlin

Srečanje s Pelejem

Ena glavnih značilnosti nogometa je ta, da je zaradi svoje pestrosti in dinamičnosti izredno privlačen za gledalce. Vsaj v tem pogledu se mu ni mogla, vse do danes, približati še nobena druga športna panoga. Nogomet je igra, ki prej ali slej navduši vsakogar, vzbuja vtis izredne množičnosti, predvsem zaradi množice tisočerih gledalcev, ki se zbirajo na tribunah. No, tak vtis sem imel pred nedavnim, ko sem na do kraja zasedenem Olimpijskem stadionu v Rimu, prisostvoval tekmi: Roma - Santos.

šport

Znano je, da večji del navijačev navadno bojkotira in z nezaupanjem gleda na prijateljske tekme, in vendar je bil ob tej priložnosti ogromni rimski nogometni »amfiteater« do kraja poln navdušenih ljubiteljev nogometa. Na svoj račun so prišli predvsem esteti nogometa, tisti, ki v brazilskem nogometu vidijo naj-mogočnejši izraz nogometa kot spektakla. Vendar je glavna atrakcija večera slonela predvsem na enem atletu, na kralju nogometa, na slovitem Peleju. Oči vseh so bile uprte predvsem vanj, v njegov neprizanesljivi »dribling«, v njegovo skrajno

Sonja Širca

DEVINSKA IDILA

Z naših oken ni bilo videti njihovega borjača, vseeno pa sem se navadila na glasove, ki so prihajali čez opečnato progo korcev na sosedovi strehi. Vedela sem: škraab, škraab, to je pes Pacek, ki vleče verigo po obročku na žici; cig, cig, to je kolona, ki škriplje, ko gre Milan po vodo k pipi na trgu. Tako je bilo vsako jutro, preden sem odšla na avtobus. Počakala sem še, da je Pacek spet začel vleči verigo nazaj, ker to je pomenilo, da prihaja Milan z vedrom vode nazaj in da ga bom, če pohitim, srečala ravno na koncu ograje, tam, kjer so bili sosedovi nadomestili del posutega kamnitega zidu z žičnato mrežo. In res, skozi ograjo sem videla njegovo vitko, visoko postavo v zguljenih hlačah in pošiti karirani srajci. »Zdravo, Majda!« je zaklical in obrnil v hlev. Tudi njemu se je mudilo na delo, a hodil je z naslednjim avtobusom pol ure za menoj. Bila sta sama z mamo in ona je odhajala v tovarno še zgodaj, zato je že kot deček znal odpraviti živino in dom sam. Zdaj, ko se je že izučil za radijskega tehnika in obiskoval večerne tečaje, je v prostem času opravil vse sam, ker je bila mama bolehna ženska. Zato pa je imel ob nedeljah nekaj časa, da se je malo vozil po vasi z motorčkom, več pa si zaradi kmetije že ni mogel privoščiti. To je bil Milan, ki je imel dobrih dvajset let, ko sem jih jaz imela šestnajst in sem bila srečna, če sem ga vsaj enkrat na dan mogla videti in slišati njegov: »Zdravo, Majda, kako gre?«

Potem sem se enkrat opogumila, zlezla sem na koncu njihovega vrta čez posuti zidek, točno tam, kjer je vedno on zlezel za psom, kadar mu je odvezan ušel na gmajno. Na njihovi strani je bilo nasuto kamenje in je bil zid le slab meter visok. Tja čez sem zlezla, se spustila po lestvi dol in si ogledala gredice z grahom in radičem, lepo oplete paradižnikove vrste in dalje, že ob hiši, visok kokošnjak za piščance. Na borjaču pa je Milan napajal v koritu krave, obrnjene s hrbtom proti meni, spet v isti srajci in hlačah. Imel je tenko, a utrjeno postavo, dolg je bil kot prekla, a čvrst kot atlet. Pes Pacek se mu je podil okrog nog in on ga je za šalo malo suval s sandalom. Pes, razvnet od igre, je renčal in vihal nosnice. Skrila sem se za hišno steno in počakala, da je Milan odgnal krave nazaj v hlev. Prišla sem čisto pod okno hleva in opazovala kako je molzel krave. Bil je tako srčkan, tako ves kmet po postavi. Pa s tistimi svojimi nežnimi rokami in dolgimi prsti, ves zaverovan v delo, ki bi se ga jaz ne znala lotiti. Naša družina je bila delavska in smo imeli le skromen vrtiček in nekaj gmajne z grmičjem za kurjavo. Edino, kar smo imeli, so bile tri košate visoke češnje za hišo. In takrat me je obšla tista krasna ideja. Nagnila sem se skozi okno v hlev in ga ustrašila: »Baaa!« Joj, kako se je prestrašil. In kar jezen je bil. Hitro sem dodala: »Veš, prišla sem te povabit na naše češnje. V nedeljo bodo mogoče že dovolj zrele!«

Takoj je bil za to. Počakala sem, da pomolze, mu pomagala odnesti mleko v hišo in videla, da ima vse čisto in urejeno kakor

mlada beseda

kakšna ženska. Potem mi je pristavil kavo in medtem sedel k mizi ter si vzel v naročje velikega belega muca. Privil ga je nase in mi ga nato pomolil tik pred obraz: »Primi ga, saj nič ne napravi, sploh ni hud!« Maček je malo popihal, potresel z belimi brki in kar nevarno priprl oči, da sem se prestrašeno odmaknila, on pa ga je še bolj ponujal: »Pobožaj ga, tako mehek je.« Od daleč sem se vljudo dotaknila vrha njegovih dlak in se brž umaknila. »Bojiš se ga, saj vidim! Pa če ti rečem ...« skočil je k lončku s kavo, ki je medtem že prekipela. Potem mi je nalil kave in si spet vzel muca v naročje ter ga božal, da sem mu bila prav nevoščljiva, — mucku namreč. Kako rada bi bila na njegovem mestu!

V nedeljo sva šla nad češnje. Zame je bilo čudovito, ker sem ga lahko vse dopoldne opazovala. On pa je — preprosto — samo obiral češnje, si jih pridno nosil v usta in vmes klepetal. Jaz sem bolj molčala in preživljala najlepše ure svojega dotedanjega življenja. Počutila sem se, da, če bi me kao vprašal, kaj bi rada do konca svojega življenja, bi odgovorila: »Da bi od zdajle do vekomaj sedela v krošnji naše češnje in gledala Milana, kako je on slaček, slajši od češenj.«

Potem je predlagal, naj pridem vsak večer čez lestev na njihov borišč, da bom z njim in mamo popila kavo in igrala »jurčka« ali »lažnivca« na karte. Z veseljem sem prihajala, pomagala njegovi mami trebiti radič ali cepiti drva in na koncu sva posedela na klopci pod kuhinjskim oknom. Nič nisem pokazala, kako srečna sem, pa tudi Milan ni naredil drugega, kot da mi je pred slovesom — kot nikoli prej dal roko. Samo neko soboto je dodal poleg: »Zdravo, Majda,« še: »Ti si moja najboljša prijateljica.«

V nedeljo sem čakala, da me kot zadnje dni z rahlim žvižgom pokliče k njim. Pa dolgo ni pes povlekel verige in tudi kolona ni zaškripala pozno v noč. Skrbelo me je. S težkim srcem sem zaspala. Bala sem se, da je konec najinega prijateljstva, da si je našel svoje dekle. Naslednje jutro sem šla mimo žičnate ograje. Tam sem videla stati njegovo mamo. Tisto jutro ni šla v službo, kar se mi je zdelo čudno. Poklicala me je: »Maida!« je rekla s čudnim glasom in mi pomignila, da naj pridem bliže. »Milan se je ponesrečil z motorjem. Od žalosti in strahu sem tako oslabela, da ne morem nikamor, prosim te, stopi v bolnišnico in poglej, ali je zelo hudo. Pusti šolo in mi napravi to uslugo. In takoj mi telefoniraj v gostilno.«

Vsa prepadena in pretresena sem prišla v mesto in s taksijem pohitela tja, kjer je ležal Milan. Pričakovala sem najhujše. Po glavi mi je rojilo, da se ponesrečijo vedno samo najboljši fantje. Našla sem ga hudo potolčenega, a izven nevarnosti. Iz obvez in mavca me je pogledal s svojimi živimi in črnimi očmi in pozabila sem na vsa lepa pravila in na dobre sklepe ter se sklonila in ga poljubila na čelo. Ustrašila sem se tega svojega majhnega priznanja in se brž odmaknila. Izpod odeje pa se je stegnila njegova roka in me ujela za pramen las ter me potegnila spet k sebi: »Še enkrat!« je šepnil in stisnil svoje lice k mojemu kakor takrat k mucku.

harmonično in obenem tako fintirano igro.

Pele: to je atlet, ki je osvojil kar tri svetovna nogometna prvenstva in s tem tudi Rimet-ov pokal. Helenio Herera, veliki strokovnjak nogometa, je o njem dejal naslednje: »Pele je z Di Stefanom najslovitejši in največji igralec vseh časov. Ko hočemo govoriti o popolnem nogometu — atletu, moramo izgovoriti njegovo ime.«

Na svoji tiskovni konferenci je Pele o sebi dejal naslednje:

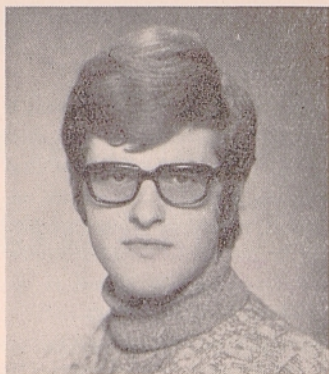
»Lahko rečem, da sem srečen: nogomet mi je nudil vse, vendar ne pojmem nogometa kot delo. Če bi zdajle prenehal igrati, bi zaslužil vsaj trikrat toliko, kot zaslužim danes. Ustvaril sem si družino in, vidite, Pele kot igralec čuti, da predvsem zaradi dolgih potovanj zamejstva svoje najbližje, zato bom s profesionalnim nogometom verjetno prenehal čez 3 leta; toda na plaži se bom podil za žogo zmeraj, vsaj dokler ne bom prekoračil osemdesetega leta starosti.

Nogomet je predvsem spektakel, toda tudi šport. In kot tak zahteva od atleta izredno prisotnost duha in izredno psihofizično koordinacijo. Noge morajo nujno imeti za seboj razum. Mislim, da se moram za svoj uspeh v največji meri zahvaliti svoji izredni prisotnosti duha.«

Na vprašanje, kaj pomeni Pele Braziliji, je veliki »o rey« odgovoril takole: »Spominjam se, da je predsednik republike, ko se je na veliko govorilo o mojem prestopu v neko tuje moštvo, vzkliknil: "Pele je samo naš, Pele je naš državni zaklad." Mislim, da nudim Braziliji predvsem prestiž, Brazilcem pa sem, upam, za zgled.«

Vprašal sem ga, česa se spominja o velikem finalu med Brazilijo in Italijo na Rimetovem tekmovanju v Mehiki. Dejal je: »V glavnem ničesar. Spominjam se samo, da sem bil izredno utrujen in izčrpan in trdno prepričan, da preneham z nogometom. Vendar mi je tista zmaga vrnila pogum in veselje do igre. Vrnila me je predvsem samemu sebi.«

Santos je tekmo z Romo osvojil brez večjih težav in publiki še enkrat dokazal, da je nogomet športna panoga, ki poleg rezultata lahko tudi gledalcu tudi in predvsem športni užitek.

Razgovor z avtorjem zbirke »Amfora časa«

Boris Pangerc, čigar knjigo pesmi smo te dni dobili v roke, je s svojim pesniškim prvcem razširil krog mlajših literarnih ustvarjalcev, ki so izšli iz slovenskih šol na Tržaškem v povojnih letih. Mogoče je tudi ta njegov nastop dokaz življenjskosti naše šole, kljub napakam in pomanjkljivostim, nad katerimi tako pogosto tožimo. V letečem intervjuju, ki ga je imel naš urednik Marij Maver z mladim ustvarjalcem tik ob izidu knjige, ko je pesniška zbirka pravzaprav še bila v knjigoveznici, se je na kratko pogovoril tudi o tem, o slovenski šoli, in o marsičem drugem.

VPRAŠANJE: Boris, kaj meniš o naši šoli? Je res »gnila« kot izjavljajo nekateri?

ODGOVOR: Ne bi rekel, da je; čeprav je kdo neomajno zaverovan, da je res tako »gnila«, kot se šušlja, sem prepričan, da vsaj 50-odstotno služi svojemu namenu.

VPRAŠANJE: Kaj pa Dolina, tvoj rojstni kraj? Kako vpliva nate? Se v njej znajdeš ali pa ti je — recimo — domači kraj »tuj«?

ODGOVOR: Dolina mi je bila tuja, vse dokler je nisem zapustil. — Od novembra namreč živim v Dijaškem domu. — Zdaj pa rad skočim domov, kadarkoli mi je mogoče, in vsakikrat jo znova vzljubim. Vendar pa bi več kot kakšen dan ne vzdržal doma, mestno okolje me je že popolnoma asimiliralo.

VPRAŠANJE: Misliš o sebi, da si »dozorel« ali ne?

ODGOVOR: Vse življenje je eno samo zorenje. Jaz sem šele na začetku...

VPRAŠANJE: So tvoje pesmi angažirane?

ODGOVOR: Samo ena: Vietnam.

VPRAŠANJE: Tvojo zbirko je opremil Walter Jerebica. Si z opremo zadovoljen?

ODGOVOR: Popolnoma. Walter nosi v sebi kal velikega umetnika, občutljiv je, domiseln, razgledan in talentiran, o njem bomo kmalu še slišali govoriti.

VPRAŠANJE: Se tvoji sošolci zanjajo za tvoje pesmi? Jih berejo?

ODGOVOR: Lahko bi se še bolj zanimali, lahko pa tudi manj; ko jih opazujem, kako listajo po Literarnih vajah, se ob mojih pesmih vedno ustavijo.

VPRAŠANJE: Bi bil rad tako pomemben, da bi te prevajali v tuje jezike?

ODGOVOR: »Ai posteri l'ardua sentenza,« je napisal Manzoni. Ne gre mi za slavo, pač pa za to, da bi ponesel med ljudi to, kar čutim, in če bo to (čemur ne vem imena) tako veliko in plemenito, da bi bilo vredno posredovati tudi ljudem tujih narodnosti, potem...

VPRAŠANJE: Misliš, da je jezik za ustvarjalca važen, ali da je vseeno, kako piše? Nekateri namreč menijo, da je lep in čist jezik skrb jezikovnih lektorjev, ne pa ustvarjalcev.

ODGOVOR: Jezik je za pesnika in pisatelja edino sredstvo, s katerim razpolaga, da pove svetu, kar misli in čuti, zato je nujno, da ga kultivira do konca svojih dni.

VPRAŠANJE: Misliš, da bi lahko pisal tudi v kakem tujem jeziku?

ODGOVOR: Ne, poskusil sem že napisati nekaj pesmi v italijanščini in vem, da je s polovičnim znanjem jezika bolje takoj prenehati.

VPRAŠANJE: Hvala, Boris. Vprašanja so bila nekoliko hudobno postavljena z namenom, da bi te pred

bralci Mladike »razgalil«, kot se reče. Misliš, da je tvoj portret dovolj avtentičen ali bi mu bilo treba kaj dodati?

ODGOVOR: Zdi se mi čisto v redu, če pa kaj manjka, bodo odgovorile morda moje pesmi.

☆

Medtem je knjiga Pangerčevih pesmi izšla, lahko smo si jo že prebrali. Zato smo naprosili gospo prof. Zoro Tavčarjevo, ki je v knjigi napisala spremno besedo na platnicah, da avtorju zastavi nekaj vprašanj v zvezi z njegovim pisanjem in z njegovim odnosom do literature in življenja.

T.: Ti si kmečki fant iz Doline. Ali imata tvoje poreklo in tvoja rojstna vas odločilen vpliv na to, da si začel pisati in da izbiraš tematiko, kakršno izbiraš? Ali pa je morda pri tem prevladal kak drug moment?

P.: Moj čustveni ustroj je takšen, da me je sam prisilil v pisanje. Moje poreklo in rojstni kraj imata določen vpliv, ki pa ni bistven. Pisanje mi je notranja nuja.

T.: Da ima študent z vašega konca, ki je tako rekoč že z eno nogo v najbolj industrializiranem predelu Trsta, razmeroma revno besedišče, bi bilo več kot razumljivo; vaše domače narečje je gotovo že zelo premešano s tržaščino. Kljub temu je tvoj jezik razmeroma spreten. Od kod ti posebno v prozi že kar sočni izrazi? Kako bogatiš svoje besedišče?

P.: Na nižji gimnaziji sem po svojem izražanju že malo izstopal, ker sem dosti bral in ker imam že prirojeno nagnjenje oziroma veselje do literature. Zavestno pa sem začel iskati izrazov, ko sem prišel na višjo in pisal svojo prvo novelo za Literarne vaje. Sicer letos ne utegnem več toliko brati, zato pa sem se vrgel na revijalni tisk, ker hočem biti informiran o vsem, kar se dogaja v Sloveniji in v svetu.

T.: Je v tvojem domačem govoru živih še kaj izrazov za kmečko orodje, za rastlinstvo, je še ohranjeno domače poimenovanje gričev, travnikov, parcel?

P.: Naše dolinsko narečje je zelo revno in odkar pomnim, zelo poitalijančeno, tako da je pristna dolinščina ohranjena le še v najstarejšem, že

odmirajočem rodu. Zato iščem stikov s takimi domačini, pri katerih še lahko najdem nekaj pristnih izrazov. — Mnogo sem se naučil lepega jezika in dikcije, ko sem igral na Radiu Trst A pod vodstvom prof. Peterlina, vse ostalo pa iz prebiranja knjig.

T.: Tvoje pesmi zapolnjujejo obdobje od tvojega šestnajstega do skoraj dvajsetega leta starosti, zato je tematika v njih še razmeroma ozka. Zanimivo, da imaš v prozi dosti širšo. Si sedaj, ko je s to zbirko del tvojega življenja tako rekoč »obdelan«, začel z novo motiviko, z novimi oblikovnimi poskusi? Ali pa te morda bolj mika proza?

P.: Mikata me tako poezija kot proza, samo da se v prozi laže in lagodneje izražam, ker se tam z večjo sproščenostjo gibljam v mejah svojih jezikovnih zmogljivosti. V poeziji me poskusi sedaj že vodijo v novo smer.

T.: Kako gledaš na modernistično pisanje mlajše generacije v Sloveniji?

Katere tuje in domače pesnike in pisatelje najraje prebiraš? Kateri so ti blizu in kateri od teh so tvoji vzorniki?

P.: Mlajši pesniki modernistične smeri me ne mikajo, da bi jih bolje spoznal, ker čutim, da bi od njih ničesar ne pridobil. Jaz rastem iz popolnoma drugačnih osnov. Moje pisanje je bolj tradicionalistično, bliže našemu človeku. Rad pa prelistam vse, kar mi pride pod roke; če ne preberem dela, preletim vsaj oznako. Med slovenskimi klasiki ne delam nobene razlike, ker od vsakega kaj pridobim. Od neslovenskih so mi najbolj tuji po mentaliteti Angleži, najbližji pa Rusi; pri Francozih občudujem lahкотnost izražanja. Od naših pesnikov mi je najbližji Kosovel, od tujih Lermontov, Lorca in Prévert.

T.: Daješ v poeziji prvenstveno vlogo čustvu, razumu ali obliki? Si za ravnotežje vseh treh? In v prozi, kaj naj bi po Tvojem prevladovalo?

P.: Sem za ravnotežje, čeprav pri meni prevladuje čustvo. V prozi pa je zame ravnotežje nujno.

T.: Zlasti v Tvojih pesmih materi je občutna želja po smrti. Ne živiš rad?

P.: Po razburljivih letih prve mladosti sem se nekoliko umiril in odkril v svetu vrednote, ki so mi bile prej tuje in neznane, skratka, življenje samo. Če rad živim ali ne, je odvisno od mojega razpoloženja.

T.: Kaj pa iskanje Boga, ki ga zaznavam predvsem v Tvoji prozi?

P.: Če sem se odločil za krščanstvo, je moja dolžnost, da neprestano iščem in se v tem iskanju poglabljam in izčiscujem.

T.: Kako gledaš na ljubezen?

P.: Kot sem jo jaz doživel, je zame ljubezen najčistejša oblika trpljenja.

T.: Kateri poklic bi ti ugajal?

P.: Da bi bil profesor slovenščine na gimnaziji v Trstu.

za sodobne žene

in dekleta

Pomladna opravila

Presajanje lončnic. Marec je idealen mesec za presajanje okrasnih rastlin. Če ne veste, ali je potrebno rastlino presaditi, se preverite tako, da rastlino izlončite in pregledate razrast korenin. Če so zelo velike in zavite okoli posode ter je zemlje malo, je treba rastlino presaditi v večji lonec. Pri tem ne potegnite rastline

kar za steblo iz vaze, ker jo lahko poškodujete. Prevrnite lonec v levi roki in zadržite zemljo z desno, med prsti držite steblo, z robom lonca malo potolcite ob mizo in rastlina se bo zlahka izločila. Bolje je uporabljati vedno nove lonce, ki jih pustite namakati nekaj ur pred uporabo in jih denete sušiti eno uro pred uporabo. Najprej postavimo na luknjo v loncu črepinjo. Nato nasujemo malo prsti, nanjo postavimo rastlino in okrog nje ponovno nasujemo prsti, ki jo potem potlačimo. Vendar ne sme biti lonec poln, do roba naj manjka okoli 2 cm. Paziti moramo, da rastline ne posadimo preplitvo ali pregloboko. Mešanica prsti, ki jo lahko kupite tudi v vrtnarijah, ne sme biti preveč mokra, pa tudi ne presuha, temveč vlažna. Presajene lončnice obilno zalijte, potem pa je bolje za nekaj časa manj zalivati. Po presaditvi bodo namreč rastline nekoliko počivale in korenine bodo vsrkale manj vode. Za nekaj dni je bolje ne izpostavljati rastlin sončnim žarkom in preprihom.

Najpogostejše lončnice na balkonih in terasah so pri nas nageljni in gorečke. Če imate nageljne že v lončkih, je prišel zdaj čas, da jih iz prezimovališča prenesete na odprto. Isto velja za gorečke. Napačno je uporabljati prevelike lonce, jih preveč zali-

vati in izpostavljati soncu. Treba jih je polagoma spet privaditi soncu, zraku in zalivanju.

Tako nageljne kot gorečke lahko v tem času razmnožujemo s potaknjenci (poganjki). Potaknjene naj bo primerno dolge (7-10 cm). Odrežemo ga tik pod kolencem, spodnje liste obrežemo, ostale pa pustimo cele. Potaknjence sadimo v lonce ali zabojčke v mešanico peska in šote, ne pregloboko, toliko da dobro stojijo pokonci. Ko se potaknjene ukorenini, ga presadimo v lončke.

—o—

Čiščenje pohištva. Centralna kurjava škodi in zelo osuši pohištvo iz lesa. Zato je pametno, da ga »hranimo« od časa do časa z nalašč zato pripravljenimi sredstvi, ki jih lahko kupimo v drogeriji (spray ali krema). Spray napršimo ali neposredno na pohištvo ali na krpo, nato površino še rahlo svetlimo. Prav posebno se spray obnese pri rezljanih površinah. Površine so po čiščenju s sprayem manj občutljive za prah in madeže.

—o—

V tej številki imamo za vas tudi zelo aktualen članek o zakonu za zaščito zaposlenih mater, ki ga ne pozabite prebrati. Članek je na str. 57.

Odlomki iz zgoniške kronike

ob kmečki peči

Na prvo nedeljo v letu 1933, dne 8. januarja, je gospod župnik omenil v pridigi, kako potrebuje samatorska cerkva oltar Matere božje in da tega najlaže naredi iz domačega votlenega kamna kot lurško votlino. Položil je skrb mladini: otroci naj donajajo kamenje, dekleta in fanti cele fare pa denarne prispevke. Zbiranje se je kmalu po veliki noči začelo in vsako nedeljo je v cerkvi prečital, koliko in kdo je kaj daroval.

☆

Velikonočno opravilo je opravljal pater Sofronij s Svete gore. Bilo je krasno vreme in v ponedeljek je bilo v Grudnovi gostilni zelo živahno. Prepevali so slovenske pesmi, bilo je veliko tujcev, posebno Barkovljanov in Prosečanov. Gospod pater je gostilničarja opozoril, da ni pravilno, da vse to petje dovoli. Po cerkvi je tako odmevalo iz gostilne, da ni mogel moliti. Gospod Gruden se je ponosno oprostil, češ, veseli so in zraven so tudi fašisti in nič ne rečejo, še slikajo se vsi skupaj. Pater je molčal, Grudnu pa je ravno slikanje zaprlo gostilno, mogoče za vedno. Aparat za slikanje je imel njegov sin Milan. In preden je fotograf sprožil, je nekdo v ozadju dvignil kladivo in srp. Kar naenkrat so bili fašisti in civilisti slikani pod komunističnim znakom. Med gledalci je bil tudi izdajica, ki je vso šalo naznanil, in drugo jutro so zgodaj obkolili vas, zaplenili aparat in zaprli vse skraja, kar jih je bilo na sliki: veliko domačinov, največ pa Barkovljanov. Najhujše so bili prizadeti v Grudnovi gostilni. Osmico so zaprli in gospod Milan menda ne bo nikoli pozabil takratnega zapora. Starejše može so kmalu izpustili, a nekateri so sedeli še več kot mesec dni. Končno je doletela vsakega določena kazen, tako da bojo tudi Barkovljani imeli dovolj spominov na Zgonik.

☆

Dne 3. septembra 1933 je gospod župnik omenil, da je kupljeni kip Matere božje že prišel, in priprave so se živahno nadaljevale. Tudi oltar, t.j. votlina bo kmalu dograjena. Največ zasluge pri vsem zidanju gre gospe Resinovički, ki je prevzela skrb in kuhala delavcem. Zelo je gospod župnik pohvalil dekleta, ki so veliko skupaj nabrale v vsaki vasi posebej. Tudi Repnič ni zaostal za drugimi. Imena vseh darovalcev so v cerkvenem arhivu shranjena.

V nedeljo, 24. septembra, je župnik sklical vsa dekleta cele fare. Izmed vseh je bilo izbranih osemnajst deklet enake velikosti, ki bodo nosile Marijo iz farne cerkve v Samatorce. Zraven so bili določili štiri fante iz Samatorce, ki bodo pomagali Marijo dvigniti v cerkvi in ob potu, ko se bodo dekleta preložile.

V petek, 29. septembra, na sv. Miha je bila v Samatorci ena sv. maša z govorom. Potem je č. gospod pater

Sofronij blagoslovil križev pot. Obenem je spovedal stare in bolne, ki v Zgonik ne morejo priti. Bili so samo štirje.

Na predvečer rožnenske nedelje je bila procesija z gorečimi svečami in Marijinim kipom po vasi okoli cerkve. Prišli so pevci tudi iz Sv. Križa in Proseka, da je iz vseh grl odmevala lurška pesem »Zdrava, zdrava Marija« pozno v noč.

V nedeljo, 1. oktobra, na Rožnensko nedeljo, je bila procesija po maši z Najsvečejšim okoli cerkve kakor v navadi na dan opasila farnega patrona sv. Mihaela. Popoldne se je pričela slovesnost že ob dveh z blagoslovom. Ob treh popoldan pa se je dvignila procesija iz Zgonika. Vseh osemnajst deklet je bilo enako oblečenih v belo, opasane z višnjevim trakom in s pajčolanom pokrite. Tudi vse druge so bile belo oblečene, kakor je fater mogla. Nosile so šopke, košare s cvetjem, blažinice... Slavnostne procesije ni mogoče niti opisati, prav ganljivo je bilo in lepo organizirano, prišle so razne Marijine družbe z zastavami, pridružile so se razne muzike s Proseka, Repentabra, Sv. Križa in menda Nabrežine. Vse se je krasno vrstilo, za red so skrbeli domači fantje iz cele fare z župnikom, ki je požrtvovalno skrbel in gledal na vse. Razvrščeno je bilo tako, da so šle vse tuje, to je druge zastave naprej, vsak pod svojo zastavo in na gosto uvrščeni po štiri in štiri v najlepšem redu. Kakor je bilo razvidno iz zvonika, je bila procesija dolga od Kresije do Koludrovice in sicer v sledečem vrstnem redu:

- 1) Križ in šolska mladina.
- 2) Repentabska zastava z Marijino družbo in vsi drugi.
- 3) Kriška zastava in vsi Križani.
- 4) Marijine družbe iz Trsta - Rojan, Barkovlje in Sv. Jakob.
- 5) Zastava in pevski zbor iz Nabrežine in vsi Nabrežinci.
- 6) Iz Šempolaja in Gorjanskega skupno.
- 7) Prosek, Opčine, Bane in Trebče.
- 8) Prva zgoniška Marijina zastava in vsi možje cele fare, za njimi možje iz Sv. Križa.
- 9) Druga zgoniška zastava in vse žene cele fare, v narodnih nošah mlade, v črnih oblekah starejše.
- 10) Mala nova zastava iz Samatorce, ki je bila isti dan blagoslovljena.
- 11) Muzika s Proseka in Tabra, pred njimi križ z vencem in za njimi deklice s šopki in venci po tri in tri v vrsti.
- 12) Domači cerkveni pevski zbor v pestri narodni noši.
- 13) Duhovščina in Marijin kip, za kipom druga asistenta duhovnikov in šest deklet s svečami.
- 14) Pevski zbor iz Križa.

15) Za temi druge zastave in pa vsa ostala tuja množica ljudi, ki so šli na gosto, kolikor jih je držala širokost ceste.

Ves spreved je župnik organiziral v petnajst oddelkov in šlo je v lepem redu kljub ogromni množici.

Slovesnost je bila združena s tridnevnicco, ki jo je vodil č. g. pater Sofronij s Sv. Gore. Kip je bil že prvi dan tridnevnicke blagoslovljen na lepo ozaljšanem tronu sredi cerkve in tudi oltar sv. Mihaela je bil ves v cvetju in vse dni je bila cerkev po zaslugi in pridnosti mežnarja v najlepšem redu. Tudi cerkveni pevski zbor se je pod vodstvom gospoda Hermana Miliča vse dni trudil in krasno so peli.

V Samatorci je bil sklepni govor na prostem in zaključek v cerkvi. Za red so skrbele tudi višje oblasti in so nekaj deklet iztirali iz vrste v procesiji, ker so bile oblečene v plavo, belo in rudečo barvo. Dekleta niso bile domače in so se rešile sitnosti s tem, da so odstranile rudeče ovratnice, druge sitnosti ni bilo.

Karabinjerji so tudi kot častna straža stopali zra-ven kipa med štirimi fanti, ki so pomagali dekletom.

Vreme je bilo izredno krasno, toplo. Vse hiše, koder je šla procesija so ozaljšali s cvetjem in lučkami. Vsaka vas je naredila slavaloke, da je bilo občudovanja vredno, kakor da bi se med sabo kosali. Na vsakem je bilo nekaj posebno umetnega, da človek ni mogel dognati, kateri je lepši. Ljudje so veliko žrtvovali in se trudili, da je primanjkovalo časa za pobožnost. Ni bilo mogoče prav dognati, koliko domačih je prejelo sv. zakramente, ker je bilo dosti tujcev iz okolice. Jubilejnih podob je bilo

tiskanih 500 in jih je ostalo še približno 60. Udeležilo se je največ ženskega spola (po navadi). K obhajilni mizi je šlo nekaj fantov in vsa dekleta, ki so nosile in spremljale kip v belih oblekah. Želo malo je bilo moških, čeprav so bili vsak dan na razpolago tuji spovedniki, posebno v soboto ves večer.

Veliko svečanost so vsej okolici prav veličastno naznanjali zgoniški zvonovi, ki so vse dni tako lepo tenkljali, da je bilo veselje poslušati. Vsa čast za to mežnarjevim in sosedovim fantom, ki so neumorno zvonili zjutraj in zvečer.

Sklepa v Samatorci se je udeležila vsa fara. Pater Sofronij je pri novem Marijinem oltarju med sv. mašo z ganljivim govorom zaključil slovesnost in prav iskreno priporočal, naj ne pozabijo na Marijo ter naj jo pogosto častijo in milosti prosijo v tiskah in težavah.

Marijin oltar je bil prepoln najžlahtnejšega belega cvetja. Vsa cerkvena je bila lepo okrašena in vonj dišečih nageljnjev je napolnil ves prostor. Take slovesnosti, toliko dragega cvetja in ogromne množice ljudi ni videla Samatorca še nikoli. Upajmo, da narod, ki tako ljubi Marijo, ne bo zgubljen, čeprav je bilo več zunanje kakor notranje pobožnosti.

Za pevce in godce je dobro poskrbela gospa Resinovič. Za duhovnike pa gospod župnik na svoje stroške. Najel je avtomobila, da so pripeljali č. duhovščino k večerji v Zgonik in potem na dom. Bilo je šest gospodov iz okolice poleg svetogorskega.

Dohodkov je bilo malo, ker je bilo prekasno za darovanje (ofer) in se je množica razšla.

VLADIMIR KOS, Tokio

Radovednost

Danes se sonce kopa v modrini,
da pljuska pod strešnico
v okno gorá.

Sonce,
saj moraš utrujeno biti
od naših trdih obrazov!

Vzpnem se.
A sonce zbeži in se skrije
za divjo smokvo oblakov.

Danes je strašno prazno v modrini,
da pljuska pod strešnico
ječe srca.

Čar noči

Kako dotaknil si se nežno
vodé Yamanáka, mesec,
poševno nad posteljo ločkovih spečih lilij
s preprogo megló!

Kako si začaral
brezlično obličje vrhov v nasmešek,
oblekel v obljub srebrnino
črne njive razpoko telo!

Povej mi, sedečemu v čolnu z veslino
samot železnih:
je záme odpravil se kdo na to dolgo pot
iz neba skoz temó?

Maksim Gaspari: Domačija

Marija Mislej

KJE UČIŠ?

»Kje poučuješ?« To je bilo vsakodnevno vprašanje ljudi, prijateljev, znancev, kolegov, ne vem, kako bi jim pravzaprav rekla. Vprašanje, ki mi je vsakokrat zadalo globoko rano v srce.

Nihče me ni vprašal: »Kako živiš? Kaj bo?«

Tedaj sem spoznala do dna človeka. Videla sem, da sem popolnoma sama in da morem računati samo na svoje lastne moči. Kako je za nekatere ljudi vsakdanji kruh težak, grenek, krvav.

Vreme je bilo muhasto. Kapljalo je. Čakala sem na mestni avtobus. Dolgo sem ga čakala. Bila sem polna prtljage. Naveličala sem se čakanja. Že sem hotela peš, gotovo bi prišla prej do cilja. Bolje bi bilo. Prihranjeno bi mi bilo to, kar sem potlej doživela.

Pred mano je stal nenadoma moj bivši predstojnik in rekel omalovažujoče: »Mislite, da pridete v službo? Mogoče bo prišel nov zakon v veljavo šele prihodnje leto. Do tedaj se boste morali zadovoljiti s kakšnimi suplencami, seveda, če boste prišli na vrsto!«

Nobene moči ni bilo v meni, kajti ne znam reagirati tako hitro. Zbolelo me je, da je te besede izrekel oče, ki ima otroke. Tudi oni bodo hodili po isti težki življenjski poti kot jaz. Do tedaj sem mislila, da tisti ljudje, ki imajo otroke, niso zmožni zle misli in hudobije, da je v njih več usmiljenja, ljubezni in dobrote kakor v nas. Odkrila sem znova čisto novo plat naših ljudi — en sam velik egoizem. Saj vendar človek hoče in želi tako malo. Vsak človek ima pravico do trenutka sreče v tem življenju.

Po tistem srečanju nisem mogla domov. Napotila sem se k znancem. Vrata mi je odprl otrok, me objel in mi dal lep zavojček. »Čez tri dni se bo spet pričel pouk. Spomnili se boste name v razredu. Obesili boste ta okrasek na zid!« mi je rekel.

Solze so mi polzele po licu. Bil je isti otrok, ki mi je pred časom rekel: »Vas ne bo nihče imel rad, ko nič ne verjamete!« Kako naj verjamem, ko je okrog mene toliko ljudi prepojenih s hinavščino. Kaj sem morala doživeti tistega dne!

Odpirala so se šolska vrata, a ne zame. Dolga je bila agonija, preveč dolga. Končala se je šele proti koncu meseca novembra. Končno se je zasvetilo. A še danes ne morem verjeti, da je to res.

Daleč sem. Dnevno prevozim 94 km. To je zelo naporna pot, čeprav me je prijatelj svaril, naj ne hodim tako daleč. Morala sem iti.

Breg je lep. A obala lepe Vide je oddaljena od njega, zelo oddaljena. Potolaži me samo misel, da sem v pristni slovenski vasi naše zemlje, kjer se poje in govori samo po naše. A v razred ne stopam več ponosno in z veseljem kot nekoč.

Strli so me, mi odvzeli nekaj, kar mi je bilo najdražje. Živeti pa moraš dalje.

Zjutraj je čudovit razgled s Prebenega dol na istrske hribe. Lep je Tinjan, ki pošilja v daljavo svoj sončni sij. Lepe so Mačkolje.

Njih nasadi oljk in češenj so še lepši. Dihati jutranjo samoto in gmajno je najlepše.

Med svežimi lehami rasejo zvončki, trobentice, vijolice.

Od doma grem z zvezdami, ki počasi ugašajo na svetlem rožnatem nebu. Vsak dan mi prihajajo naproti otroci s cvetjem v roki.

Breskov cvet mi najbolj ugaja. Morala zato, ker me vežejo nanj spomini. Naš kateder je poln tega nežnega cvetja.

Moje oči zrejo vanj in iščejo košček pomladi, samo droben košček njene lepote, njenega sonca.

PESEM MLADINE je bil naslov prireditve, ki so jo pripravile glasbene šole, ki delujejo skromno in tiho v naših župnijskih domovih od Mačkovelj do Devina. Skupna prireditev je bila v Kulturnem domu. Pri zaključni točki je nastopilo na odru preko 300 otrok-pevcev in nad 50 godbenikov.

ŠE O SESTANKU V DRAGI 1971

Ameriška domovina je že ponovno pisala o sestanku v Dragi v septembru 1971 ter se je med drugim tudi dotaknila mojega predavanja. Ob tem so mi bile pripisane trditve, ki jih nisem izrekel ter namere, ki jih nisem imel. Le del komentarjev o Dragi mi je dostopen. Ne vem, kaj konkretnega sta navajala I. Breclj in F. Jeza na sestanku, ki so ga imeli v Trstu dober mesec po Dragi. Nisem dobil v roke Samsovega komentarja, o katerem piše V. Levstik.

Na sestanku v Dragi sem rekel dobesedno tole: »Za obstoj slovenstva v administrativnih mejah Slovenije ni neposredne nevarnosti; obstanek slovenstva za mejami je dobil novih sil po zadnji vojni, a o tem bodo razpravljali drugi; slovenstvo v svetu pa bo moglo kot zavestno občestvo ostati in se utrjevati le, če in dokler bodo med živimi člani in člani obstajale žive vezi, ki bodo obdržale živo, četudi skrčeno, prvo generacijo, ohranile zavest slovenskega izvora in nekaj slovenskih prvin v drugi generaciji in morda spomin na nekaj slovenskega še v tretjo. Izseljeniški pikniki za živo slovenstvo v brezdomstvu niso dovolj.«

Komentarji so se ustavili le ob poenostavljenem prvem stavku ter mi pripisali trditev, da »za obstoj slovenstva v Sloveniji ni nobene nevarnosti«. Moja trditev se omejuje le na neposredno nevarnost. Zanicanje vsake nevarnosti bi bilo naivno ter bi take trditve ne mogel izreči, ker sem v zadnjih letih videl od blizu precej Slovenije. V predavanju je bil poudarek predvsem na primerjavi med ohranjanjem slovenstva doma, za mejami in v zdom-

siyu. Levstikove navedbe o izgubljanju Slovencev v Nemčiji samo potrjujejo moje izkušnje. Vse dosedanje polemike me ne prepričujejo, da bi svojo trditev spreminjal.

Ne razumem Levstikove trditve o »znanstveni ugotovitvi, ki je »neizpodbitno razbila mit«, po katerem bi bogati Amerikanci reševali zamejsko manjšino, za katero se matična domovina ne zanima«. Ne vem, komu pripisuje to trditev, jaz je nisem izrekel ter se tudi ne spominjam, da bi jo v Dragi kdo drugi. V razpravi je bilo nekaj govora o tem, naj bi se zdomski Slovenci v večjem številu vrnili v zamejsko Slovenijo, to je na Tržaško, Goriško in Koroško ter sem navedel svoje pomisleke o uspešnosti take selitve. Ne vem, kdo in kje je načel vprašanje, kako bi bogati zdomci reševali zamejsko manjšino.

Ob sestanku in po sestanku je bilo ponovno rečeno, da je položaj slovenskih zdomcev v Argentini drugačen kot v Severni Ameriki. Jaz se položaja argentinske slovenske skupnosti nisem dotikal. Delno jo je prikazal I. Breclj na samem sestanku in kasneje v razpravi oktobra meseca. Prav tako nisem meril in ocenjeval, kolikšen je kulturni doprinos zdomske aktivnosti. Omejil sem se predvsem na problem vezi med Slovenci doma, v zamejstvu in v zdomstvu ter zatrjeval, da brez živih vezi, po katerih se energija pretaka v obe smeri, slovenstvo v zdomstvu ne bo dolgo živelo. Kot je videti, so se moje poglobitve trditve nekako izgubile v množici drobtin, ki sem jih vpletel v svoje predavanje.

Toliko v pojasnilo.

JOŽE VELIKONJA

pod črto

Še o predavateljih na seminarju

Spoštovano uredništvo,

Čutim si v posebno dolžnost, da odgovorim na dopis, ki ste ga objavili v zadnji številki Mladike »Čemu priha-ja dr. Vladimir Schmidt?« in ki nosi podpis »Skupina slov. šolnikov«.

- a) prof. Vl. Schmidt je danes, po o-nemoglosti prof. Gogale, pred-stojnik ped. seminarja na ljublj-an-ski univerzi;
- b) je osrednja osebnost na pedago-škem področju na Slovenskem;
- c) njegova dela s področja znanstve-ne metodologije so pravi svetilniki za vsakogar, ki se hoče ukvarjati s temi problemi, posebno na pod-ročju vzgoje;
- c) njegova Zgodovina slovenskega

šolstva je prvi originalni marksi-stični doprinos na tem področju. Mu zato moremo očitati njegovo doslednost? Lahko se ne strinja-mo z njegovimi zaključki. V redu! Naj pa kdo drug potegne drugač-ne zaključke, z drugačnega svetov-nega nazora!

- d) kot študent pedagogike na ljub-ljanski univerzi sem izšel tudi iz njegove šole; imel sem možnost slediti štiri leta njegovim preda-vanjem in seminarju, kjer se je di-skutiralo v glavnem na podlagi a-meriške literature. Pozneje sem sledil podobnim seminarjem na tržaški, milanski in turinski uni-verzi; samo turinska šola se pri-bližuje po kvaliteti ljubljanski (beri: Schmidtovi šoli);
- e) marsikoga moti njegovo marksi-stično gledanje na svet, kar je v pedagogiki zelo izrazilo. Na vseh prej omenjenih univerzah se s po-dobno izrazitostjo javljajo profe-sorjeva prepričanja! Najbrž je te-mu kriva pedagogika sama. Za-kaj moramo potem zameriti le prof. Vl. Schmidtu njegovo pre-pričanje?!

Naj še dodam, da si štejem v po-sebno čast, da sem izšel iz ljublj-an-ske šole, kjer sem imel kot glavna profesorja Gogala in Schmidta, ki sta se tudi dopolnjevala in to v svo ko-rist študentom; oba sta nas učila po-štenosti in resnicoljubnosti tako v znanosti kakor v življenju.

prof. dr. DANILO SEDMAK

Trst, marec 1972

Radi priznamo, da je dr. Danilu Sedmaku visoko mnenje, ki ga ima o svojem bivšem profesorju na ljub-ljanski univerzi dr. Vladimiru Schmidtu, na subjektivni ravni v čast. Še več mu priznamo: da uteg-nejo biti njegove pripombe o »stro-kovni« kvaliteti prof. Schmidta ute-meljene. Toda prav tako nam mora dr. Sedmak priznati, da v vsaki znan-stveni panogi — in v pedagogiki naj-prej! — stoji nad »strokovno« ravni-jo neka druga, višja, namreč huma-nistična.

S tega vidika njegovo pismo v ni-čemur ne izpodbija našega.

Dr. Sedmaka namreč vprašamo: je mar danes bolj humanistično zasto-pati stališče, da mora šola vzgajati dijaka prvenstveno v lojalnega pri-padnika nekega državnega sistema, kakor to dela dr. Schmidt, ali pa za-govarjati stališče, da mora šola vzga-jati dijaka predvsem v človeka, ka-kršno je bilo stališče dr. F. Pedička?

Zdi se nam, da je v tem primeru mogoč en sam odgovor.

In še eno vprašanje: kako je mogo-če, da se je KPS ob svojem represiv-nem posegu, ko je izključila dr. Pe-dička z univerze, lahko sklicevala na »strokovno« mnenje dr. Schmidta?

Ni nam torej šlo za takšno ali dru-gačno »strokovno« raven dr. Schmid-ta. Šlo nam je za neko drugo raven, ki objektivno postavlja dr. Schmidta v sfero »režimskega«.

Skupina slovenskih šolnikov

Italijanski parlament je decembra preteklega leta, tik pred svojim razpustom, odobril pomemben zakon o zaščiti mater-delavk. Zakon je že v polni veljavi v vseh delovnih razmerjih, tako v zasebnih kot v javnih ustanovah.

Potreba po novem pravilniku za zaposlenih nosečnic in mater se je pojavila že kmalu po zadnji vojni, bo disi ker se je v tej dobi občutno povečalo število zaposlenih žena, bodisi zaradi tega, ker je delovni ritem v modernih tovarnah postajal neznošen za nosečnice. Znano je namreč, da pretežavno delo lahko usodno vpliva tako na mater kot na otroka.

Javno mnenje, zlasti pa delavske sindikalne organizacije, so se tega zavedale in so že leta 1963 predložile Parlamentu zakonske osnutke o zaščiti zaposlenih mater. Do dokončnega izglasovanja zakona, tudi po posvetovanju z različnimi ženskimi organizacijami, je prišlo šele lanskega leta. Treba je bilo za to veliko javnega pritiska in vsestranskega posvetovanja, zlasti za usklajitev različnih mnenj in predlogov, ki so bili večkrat nasprotujoči.

Zakon je v svoji dokončni obliki velika pridobitev za delavke, zlasti če pomislimo na velike nedoslednosti in krivice, ki so še na drugih področjih socialne varnosti, n.pr. na področju zdravstvene zaščite, kjer Parlament ni izglasoval tako zaželenih in že načrtanih reform, zaradi nesoglasja med vladnimi strankami leve sredine.

Bistvena novost, ki jo zakon o materah delavkah predvideva, je zaščita vzgojne vloge matere v detinski dobi otroka.

Moderne psihološke in vzgojske vede so z veliko natančnostjo do gnale, kolikšno vzgojno važnost ima čisto fizična prisotnost in navezanost matere na otroka v prvih treh letih, zlasti pa v prvih mesecih otrokovega življenja. Novi zakon nudi materam možnost, da posvetijo svojemu novorojenčku več časa, ne da bi zato popolnoma prenehalo delovno razmerje.

Oglejmo si sedaj osnovne pridobitve zakona.

Zakon je namenjen delavkam, tudi vajenkam, nameščenim v privatnih ali javnih službah. Tudi hišne pomočnice imajo pravico do skoraj vseh

Zakon o zaščiti zaposlenih mater - velika socialna pridobitev

ugodnosti, ki jih zakon predvideva. Bistveni predpisi o zaščiti nosečnic in mater so naslednji.

Delodajavec ne sme odpustiti iz službe delavke za vso dobo nosečnosti in dokler otrok ne doseže eno leto starosti. Če je delavka med nosečnostjo odpuščena iz službe, lahko zahteva, da se delovno razmerje obnovi.

Delavke ne smejo opravljati težkih, nevarnih ali nezdravih del med vso nosečnostjo in do sedmih mesecev po porodu. Če je zato delavki dodeljeno lažje ali manj kvalificirano delo, ji vseeno pripada prejšnja plača.

Delavka ima pravico do zdravniške in porodniške oskrbe in pomoči, tudi če ni več v službi, le če se je nosečnost pričela pred odpustitvijo.

Porodniški dopust je obvezen in se začne dva meseca pred predvidenim datumom poroda ali tri mesece prej, če nosečnica opravlja težavna dela, za določitev katerih je pristojen Delavski urad. Delavski urad lahko tudi določi daljše roke, ko gre za težke nosečnosti ali za nezdrava dela.

Po porodu ostane delavka obvez-

no doma tri mesece. V prvem letu otrokovega življenja lahko uživa brezplačen dopust še za nadaljnjih šest mesecev, ne da bi zato zgubila delovno mesto.

V prvih treh letih mati lahko izostane iz službe, če je otrok bolan (kar dokaže z zdravniškim spričevalom).

Zakon predvideva tudi važna ekonomska izboljšanja. Delavka prejme 80 odst. svoje plače za vso dobo obvezne odsotnosti pred in po porodu. Po 1. januarju 1973 bodo delavke, razen hišnih pomočnic, prejemale 30 odst. plače tudi med šestmesečnim neobveznim dopustom.

Za žene, ki se udeležujejo v kmetijstvu, obrtništvu in trgovini, je bilo vsaj delno poskrbljeno: v primeru poroda in naravnega ter terapevtskega splava dobijo denarno nakazilo 50.000 lir.

Zakon podrobneje določa uredbe same, način njihovega izvrševanja ter kazni za kršilce.

Podrobnejša pojasnila in vso potrebno pomoč nudijo zainteresiranim delavkam patronati delavskih sindikalnih organizacij ter patronat katoliške delavske organizacije A.C. L. I.

Ivan Bužecan

Maksim Gaspari:
K žegnu nesci

Martin Jevnikar

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

JOSIP KRAVOS

Josip Kravos je šele letos prišel do prve knjige, ki jo je izdala Goriška Mohorjeva družba pod naslovom *Kuštrava glava*.

Kravos se je rodil 1909 v Dobravljah na Vipavskem, se izučil za krojača in prišel delat v Trst. Zaradi prosvetnega delovanja in narodne zavednosti je moral med zadnjo vojno v razna prisilna taborišča, po vojni pa se je preselil z družino v lastni dom k Sv. Ivanu.

V uvodu v knjigo pravi Vinko Beličič o njem: »Josip Kravos je po značaju odprt, zgovoren, zabaven in družaben človek. Melanholija in zamišljenost sta mu tuji. Že v ranem življenju je toliko skusil, da se zna veseliti sveta in da ostaja veder optimist. Njegov prirojeni pogum je bil in je še zdaj kos vsem nevéščnostim«.

Kravos sodeluje s svojimi črticami v različnih zamejskih revijah, časopisih in na radiu, snov pa najrajši zajema iz lastnih doživetij doma na Vipavskem in v Trstu. V knjigi je petnajst takih sestavkov, različne dolžine, a tudi različne obdelave, ker so nastali v daljšem časovnem presledku, pri pisanju pa je vplivalo tudi glasilo, za katero je kak spis namenil. V njih oživlja svojo mladost in tudi poznejša leta v Trstu, poustvarja vaško življenje z revščino časov pred prvo svetovno vojno, z grozotami in preganjanji obeh svetovnih spopadov, prikazuje pa tudi sodobnost v Trstu in Sloveniji. Ob avtorju samem vstajajo domači, prijatelji in znanci, predvsem tisti, ki se zaradi te ali one lastnosti razlikujejo od drugih. Tako je v knjigi *Kuštrava glava* kos slovenske zgodovine, kakor jo je doživljal avtor sam. Čeprav je v zgodbah veliko tragične, trpljenja in krivice, prevladujejo optimizem, ljudska modrost in vedro razpoloženje. Pisatelja stalno spremlja humor, zato zna vse ostrine življenja nekako uglasiti, če je potrebno, se poslužuje še satire in groteske.

Nekatere črtice so napisane tako, da jasno kažejo na Kravosovo pisateljsko nadarjenost. Sem spadajo: Pri svojih ljudeh, Prikrita podoba, Kam bomo pršli, če bo šlu taku naprej in še katera. V njih je oživil resnične ljudi, v njihovi majhnosti in veličini, navezane na tradicijo, naj bi jo še tako radi prikrili. Zadnja — Kam bomo pršli — je naravnost pretresljiva, ker kaže, kako se neposredna tržaška okolica spreminja v novo življenje, na zemlji, ki je preživljala rodove Slovencev, rastejo tovarne, prebivalci pa se vtapljajo v tujem morju in potrošniški civilizaciji.

Kravos uporablja knjižno slovenščino, domačo narečno govorico in svetoivanski govor, vse skupaj pa zabeli še s tržaško italijanščino in furlanščino. Na splošno je jezik preprost, zajet iz ljudstva, sočen, ker je zabeljen z ljudsko modrostjo, svež in neposreden.

Knjigo je lepo ilustriral in opremil slikar Milko Bambič.

STANKO JANEŽIČ

O Janežičevih pesniških in pripovednih knjigah sem že poročal, ostala je le pesniška zbirka, ki je izšla maja 1968 pri založbi Tabor v Trstu pod naslovom *Tihe stopinje* (103 strani). Z njo je Janežič prenehal biti zamejski ustvarjalec, ker se je preselil v Maribor.

Zbirka je sad zadnjih 17 let, ko se je vrasel v novo okolje ter duševno dozorel. Že za triintrideseti rojstni dan pravi, da je sedaj čas sadov, srce mu kipi, um žari, na ukaz »prestavim goro, / morje izsušim, / zvezde ugasim«. Zaveda se torej zrelosti, požel je klasje in v roki mu je ostalo 53 pesmi, ki jim je dal skupni imenovalec *Tihe stopinje*. Res, tihe so te pesmi, daleč od hrupne mode avantgardistične in hermetične poezije, tihe kakor narava, ki jih neprestano spremlja s svojo spremenljivo lepoto. Pesem mu je izraz življenja: »In če tebe ne bi imel, / kako bi navriskal se in naihtel, / kam srečo izlil in obup?« Več je sreče kot obupa, kajti na koncu, na Golgoti spozna: »Zdaj sem eno s tabo, moj Gospod.«

Tihe stopinje obsegajo štiri simbolične korake: *Po gozdu, Na goro, Skozi noč, Do jutra*. Če hoče na Goro in v Jutro odrešenja, Svobode, do večne Ljubezni, mora z Gospodom na Golgoto in na križ po gozdu in skozi noč. Ti štirje koraki so tudi naslovi štirih ciklov. Prvi se odvija sredi narave, na Krasu, v vseh letnih dobah. V teh pesmih žari Kras v svoji edinstveni lepoti, ki je pesnika tako očarala, da je pozabil na težave. Pesnikovo oko je znalo zajeti vrsto drobnih lepot in jih prenesti na papir, kakor prenaša slikar barve na platno. Te impresije so sveže in žive, kakor sta jih znala izražati le Kosovel in Beličič.

V drugem ciklu je pogled obrnil v lastno notranjost. V njem »tiho kljuje samota« in se druži z bridkostjo. Podoben je tolmu v podnožju gora, »nikdar ne poljubi me žarek sinjine«, toda nekoč si bo romar v njem napolnil vrč »in lepša bo pot skozi bridko dolino«. Čas mu poteka, drugi so gradili in trgovali, on pa se je učil, konec pa bo, ko mu »siv pepel prerasel bo grobišče«. Bog naj mu pošlje angela, da v samoti ne pade v obup, dovoli naj mu, da joka zaradi svoje nepopolnosti. Strah ga je samote, toda na Golgoti je končno našel mir in se združil z Gospodom. Idejni zaključek tega cikla je pesem *Sebi na pot*.

V ciklu *Skozi noč* se notranja tesnoba še stopnjuje. Dom je zapuščen, črčki pojo v pozdrav in slovo, želi končati z romanjem in zmotami ter oditi »na ono stran«. Podoben je usahli travi in veter bo raznesel »pepel vseh nad«. Somrak »vse bolj uklepa moj nič«. Strah ga je »mrtve bodočnosti«. V sivih nočeh je »mrtev prašek / na mrtvem dnu«. Skozi »križaste veke ihtim«. Ogorčen je na dobo brez hrbtenice, v neurju in burji naj se rodi »novi vek«.

V zadnjemu ciklu se je osvobodil vozla noči, vstal je iz krste »vsesončje me preseva«. Zeleni »z mlado travo«,

slavec mu je prebudil »usahlo srce« in čuti, kako je »brat samotnemu mesecu«. Odkril je nove poti, dosegel Svobodo, »v gladi / Krasa / bom tukaj sijal, / in tiho označjal / blagoslov / stvarstva«. Bivati hoče z vsemi stvarmi, rad bi sredi narave razglašal »skrivnost / nesmrtnosti / in prerojenja«. V njem »vesolja cveto«, išče Harmonijo in čaka na poslednji klic, ko bo »nič in vse« in »večna Ljubezen«. O tem vstajenju poje pesem *Zvonjenje*.

Zbirka je urejena zelo smiselno, prvi in četrti cikel sta polna narave in njene lepote, ker je pesnikov pogled obrnjen navzven, najprej okrog sebe, nato naprej, proti večnosti, zadnjemu cilju. Osrednja oddelka predstavljata miselno jedro, pesnikove osebne bolečine, ki pa so istočasno splošno človeške težave sodobnega časa. Vendar pa

zna mehka in verna Janežičeva duša te bridkosti omiliti, ublažiti, nikoli ne slišimo obupovanja, trde besede, krika ali protesta. Vendar pa je tesnoba pristna, živa, kakor je prepričljiv tudi optimizem. Tako je zbirka veren dokument rahločutnega človekovega srca, časa, kraja in razmer.

Pesmi so napisane v svobodni obliki, verzi moderni, kratki, pogosto le iz ene besede, ki padajo kakor udarci usode na pesnikovo dušo. Besede in primere so izbrane, večinoma sveže, nekaj malega jih je ustvaril Janežič sam. Knjigo je lepo opremil tukajšnji slikar Avrelij Lukežič.

(Glej mojo oceno v *Literarnih vajah*, XIX., Trst 1968, št. 7, 219-221.)

Vrtovi muz

knjige

225 LET NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

Pred kratkim je gimnazija v Novem mestu na Dolenjskem izdala 480 strani debelo knjigo z naslovom: *225 let novomeške gimnazije*. V njej je prof. Milan Dodič opisal zgodovino gimnazije od ustanovitve do danes, kar obsega 248 strani, dalje Profesorstvo in dijaško knjižnico, Dijaške organizacije in društva, Štipendije, Dijaško podporno društvo, Dijaška stanovanja, konvikt, internat, na koncu pa so sezname ravnateljev, profesorjev in bivših učencev ter seznam njihovih znanstvenih del.

To je knjiga, kakršne nima nobena druga slovenska gimnazija. Prof. Dodič je marljivo preštudiral 24 metrov arhivskih zapiskov, ki so shranjeni od začetka dalje, pisal pa je dobro leto. Njegovo delo je podprto z zgodovinskimi viri, zato je zanesljiva in verna slika rasti te slovenske srednje šole, napisana je skrajno objektivno do vseh, ki so imeli z gimnazijo opravka, pa naj je bilo njihovo delovanje koristno ali škodljivo. In v dolgih 225 letih je bilo dosti veselih in žalostnih dogodkov.

Gimnazijo so ustanovili z odobritvijo cesarice Marije Terezije Novo meščani septembra 1746. Pouk so pre-

vzeli novomeški frančiškani in meščani so jim za to plačevali 300 goldinarjev na leto in po 12 funtov govejega mesa na teden. Na ozemlju današnje Slovenije je novomeška gimnazija po starosti druga, takoj za ljubljansko, ki je zaživela že 1597. Pred novomeško gimnazijo so ustanovili gimnazije v Celovcu 1605, v Gorici 1615, v Trstu 1619 in v Kopru 1669, a vse te so vodili jezuiti, samo v Novem mestu frančiškani.

Frančiškani so vodili gimnazijo 124 let, do l. 1870, ko jo je prevzela država. Avtor pravi, da so jo vodili tako spretno in uspešno, da ni prenehala z delom niti v nemirnih Napoleonovih časih, ne v letu marčne revolucije. Ker so bili skozi ves ta čas v profesorskem zboru večinoma slovenski patri, so se hitreje opredelili za slovensko narodno stvar, včasih tako naglo in odkrito, da je oblast v Ljubljani ali na Dunaju grozila, da bo gimnazijo zaprla. Leta 1848 so hoteli frančiškani kot prvi na slovenskih tleh vpeljati slovenščino kot učni jezik, ko jim tega niso dovolili, so jo vpeljali kot učni predmet. Prav zaradi slovenske usmeritve so jim 1870 gimnazijo vzeli, da so laže uvažali nemškega duha. Frančiškani so ustanovili tudi dijaški zavod za revne dijake. Vseh frančiškanov je učilo na gimnaziji v 124 letih točno sto; med njimi so bili nekateri znani učenjaki.

V obeh svetovnih vojnah so gimnazijsko poslopje zasedli vojaki, vendar s poukom niso prenehali, ker so spretni ravnatelji poiskali nove časne prostore. Toda nevarnosti in težave za gimnazijo ne v prejšnji in ne v sedanjí Jugoslaviji niso prnehale, večkrat je bila gimnazija na tem, da jo zaprejo.

Gimnazija je odprla Dolenjcem pot do izobrazbe in je v dolgih 225 letih vzgojila na tisoče mladih ljudi. Nekateri so postali znani kulturni, gospodarski ali politični delavci in v knjigi je podan njihov življenjepis in oznaka del, ki so jih ustanovili.

V knjigi so slike proforskih zborov, maturantov in drugih značilnosti, da je tudi v tem pogledu zanimiva in zgodovinsko dokumentirana.

Knjiga bi močno koristila tudi dijakom. Brali bi, kako so njihovi predniki resno študirali, a so poznali tudi »moderno« kcentestacijo: dne 24. maja 1751 so učenci poetike za tri dni zapustili šolo. Torej nič novega pod soncem.

MARTIN JEVIKAR

gledališče

SI TACUISSSES, PHILOSOPHUS MANSISSSES

(Ob uprizoritvi drame Sergeja Verčeva v SG)

Ta pisani klobčič prisvojenega in lastnega, dramaturških bliskavic (in tudi slepil) in umetniškega gojzastva, rekrutskih pogruntacij in mladeniškega samoprecenjevanja pri izbiri tematike; idejnega simplificiranja in kamenčkanja s še nedomišljenimi bivanjskimi vprašanji me spominja na zgodbo o Davidu in Goljatu. Pri tem mi Goljata predstavljata tematika in ideja drame, Davida pa mladi avtor, ki mu vsa krepka podpora od strani gledališča, režiserja in Primorskega dnevnika in vsi »drugi homeopati niso mogli pomagati«, da bi bil spričo svoje še preskromne erudicije in še preneznatne verziranosti (o talentu naj še ne govorimo)

kos nalogi, ki si jo je bil zastavil. Pa možakar je še mlad, česar še ni pokazal, bo imel še dovolj prilike, da pokaže. Človeku je žal za ves trud, za sredstva, za vsa prizadevanja, namenjena uveljavitvi mladega domačina, ki bi bila vsekakor hvalevredna, ko bi bilo delce idejno in tematsko urezano po meri avtorjevih dosedanjih sposobnosti. Žal mi je tudi za toliko imenitnih prebliskov, ki so ostali premalo izkoriščeni ali so po prvem obetu čisto zvodeni. Kaj vse bi se dalo izvleči že samo iz nasprotja med deželo Stolmizsedi in med deželo Aluminijstolmizsedi, kako bi se dal izkoristiti motiv odhoda iz raja! Skratka, drama Ko luna škili z levim očesom in jaše Veliki voz je naravnost nabita velikih možnosti, od katerih ni avtor nobene dovolj izkoristil, klobčič, v katerem je avtor zaradi začetniške nespretnosti sam izgubil nit. Velike besede so tolikokrat obvisle v zraku, marsikak literični zametek ali osebno zavzet nastavek so zapackali spektakularni domisleki. Z eno besedo: škoda, da je bil avtorju omogočen neuspeh. Kajti na koncu koncev so tega zadnjega nasledka krivi bolj drugi kot avtor sam, ki bi le po vsem, kar je že napisal, zmogel morda nezahtevno, a gotovo prikupno in zavzeto delce, ki bi odražalo njegova dosedanja izkustva. Tako bi bili mogli reči namesto: »Saj ne zmore« — rajši: »Glej ga no, Verča, pa le ni kar tako!« Si tacuisses, philosophus mansisses...

Režiser ter scenograf in kostumografinja so napravili iz Lune vse in več, kar se je dalo napraviti. Domislekov, posrečenih in manj posrečenih, ni manjkalo. Adam in Eva — Mada in Ave (Kozlovičeva in Bogatec) z Bogom-Gobom (Nakrst) vred so skušali papirnatim figuram vdihniti življenje, pri čemer jih je tekst močno oviral, a so ga vseeno močno prerasli. Ostali pa so po režiserjevi zamisli predstavljali več ali manj stilizirano skupnost brezosebnih, a ilustrativnih figur. Deček in Deklica pa sta podobno kot vodilna trojica spet vzdignila svojo igro v lirčnost, ki bi celó prepričala, ko bi je ne pokvarila histerična in neutemeljena Madova preobrazba na koncu. Tako Verč, vozeč med Scilo in Karibdo, končno pripelje gledalce tja, kot so pričakovali: na koncu se kljub obe-

tom vse razprši v ljubezniv nič. Tako se, ko pade zavesa, vprašamo: torej le ni šlo za neke ideje, temveč za igro zaradi igre, ki se izteče v pomirljiv nič? In pomirimo se: mnogo hrupa za nič. No, mladim ljudem človek raje odpušča: morda so poštene porazi plodnejši, kot bi bili morda inscenirani uspehi. Pa drugič!

ZORA TAVČAR

razstave

AVGUST ČERNIGOJ

V Kulturnem domu gostuje cel mesec Černigojeva antološka grafična razstava. Na ogledu je vrsta odtisov, ki se kronološko vrstijo skozi štiri desetletja umetniškega ustvarjanja.

Od začetnih, poglavitno figurativnih plošč, katerih tematika je predvsem življenje preprostih ljudi, prehaja razstava do vedno bolj izpopolnjenih abstraktno - konstruktivnih grafik. Poleg globoko občutenega socialnega motiva, ima na umetnika dokajšnji vpliv ženska s svojo delikatno senzualnostjo. Odnos umetnik — ženska je razviden tudi v odtisih, katere bi drugače prištevali med kubistično pajčevinaste kompozicije. Število, črka, geometrična oblika se svojevrstno dopolnjujejo s stilistično okusnim aktom, ki nikdar ne zaide v najmanjšo vulgarnost. Umetnik včasih ironizira s pretiranimi proporcijami na račun vitkosti!

Dalje preide umetnik v sodobnejšo produkcijo, za katero je značilen nastop barv in raba različnega materiala pri odtisih. Iz tega izhajajo, da je tudi format večji, ker podlaga ne potrebuje posebno zamudne grafične predelave (ne potrebuje posebnega čiščenja, popravljanja, izpopolnjevanega dela!)

Za umetnika je grafično udejstvovanje velikega pomena. Sam pravi, da je to »pojav sodobnega socialnega in estetskega razvoja«. Ljubezen do grafike je vtil tudi v celo vrsto umetnikov nove generacije, tako v šolskih ali privatnih prostorih. Bivši učenec weimarske šole je nedvomno najpopolnejši grafik na Tržaškem. Značilno zanj kot umetniškega stvaritelja je neprestana aktivnost, izredno zanimanje za sodobne grafične dosežke, ter za vse kar je konstruktivnega!

ZORA KOREN - ŠKERK

Zora Koren - Škerk se nam je predstavila v prvi polovici marca v mali galeriji »Tergeste« z vrsto figurativnih slik kraške pokrajine, nekaj abstraktnih in z raznimi grafičnimi poizkusi.

Med obiskovalci so žele poseben uspeh okoliške pokrajine, naslikane v različnih letnih časih. Barvni spekter se spreminja od temno zelenih pomladanskih dreves, med katerimi tu in tam izstopa belo skalovje, do jesensko rdeče rumeno ožganega rastlinja, vse skupaj pa je nekako impresionistično gledano! Bežni vtisi kmečkih hiš nam pričajo prisotnost človeške civilizacije v tem bujnem rastlinstvu.

Na drugi strani pa so abstraktne slike, zasnovane s posebno proceduro prelivanja in obdelovanja barv. Vsekakor prevladuje rumenkast ton pri lahnih obrisih predmetnosti.

V mapi pa je vrsta odtisov geometričnega in figurativnega značaja kot: cvetne monotipije, tihožitja, stilizirani petelini, sadje itd.

Umetnica je risala akt v muzeju Revoltella, sodelovala s Perizzijem, pokojnim Sbiš in z gospo Psacarpulo, ki je največ vplivala na njeno umetniško oblikovanje!

WALTER JEREBICA

glasba

KONCERT ORKESTRA G M IN HARFISTKE PAVLE URŠIČEVE

4. marca je v Kulturnem domu ponovno nastopil orkester G M, obenem pa se nam je predstavila znana slovenska harfistka Pavla Uršič. O njenih uspehih smo že slišali; tudi dejstvo, da so mnogi skladatelji pisali prav zanj, govori zgovorno v njen prid.

Na tem koncertu sta umetniška moč Uršičeve in tehnika njenega igranja prišli jasno do izraza v Debussyjevih »Danses« in v Ravelovem »Introduction et Allegro«. Še bolj prepričljiv pa je bil njen nastop opoldne, ko je igrala sama brez orkestralne spremljave, zraven pa ilustrirala razne tehnike, ki jih očitno zelo dobro obvlada. Tako v klasičnih kot v modernih skladbah se je njena interpretacija izkazala poglobljeno in izdelano. Koncerti za har-

fo niso pogosti, zato je bil njen marčni nastop toliko bolj dobrodošel. Če je imel morda kdo harfo kot instrument drugotnega pomena, se je ob tej priliki gotovo temeljito premislil. Harfistki tedaj vsa pohvala.

Enake pohvale žal ne moremo ponoviti za orkester. Če primerjamo oba njegova nastopa, je bil prvi koncert le boljši. Pri Debussyju je preglašal solistko in ni ustvaril prepričljive in dovršene spremljave. Ko je nastopil samostojno, ni bil dovolj vigran; posamezni elementi niso ustvarjali skladne celote in tudi z muzikalnega vidika niso bile izvedbe prepričljive. Če pri Ravelu ni bilo vse brezhibno, je to še opravičljivo. Harfistko je spremljal sekstet, ki navadno ne nastopa v taki sestavi. Poleg tega ga sestavljajo razmeroma mladi elementi, ki se morajo še izpopolniti in prilagoditi novi sestavi. Posebno pohvalo zaslužita violinista Žarko Hrvatič in Črtomir Šiškovič, ki sta imela predvsem pri Corelliju priliko, da dokažeta svoje zmožnosti.

Da ni bil orkester tokrat na najboljši ravni, ne pomeni, da dirigent ali posamezni igravci niso zmožni. Manjka le vigranost in večja natančnost — vse je posledica premajhnega števila vaj. Orkester zmore veliko, saj je to že večkrat dokazal. Potrebno je le več časa posvetiti vztrajni vaji.

ADA MARKON

Čuk

na Obelisku

Č. U. K.

Agencija za pomirjenje živcev
Enotni kulturni prostor
(Mesečne vesti)

Tudi ženske obeh Goric: Nove in Stare, so 8. maja praznovala mednarodni praznik žena. Na slovesni proslavi so se med drugim tudi izrekle za enotni slovenski kulturni prostor. Z drugo besedo, da bi smele tostran meje neovirano krožiti publikacije iz Slovenije, onstran meje

pa publikacije iz zamejstva, med drugimi tudi Mladika.

Predlog je bil sprejet s plaskanjem.

Proslavi je prisostvoval tudi jugoslovanski konzul v Trstu.

Ali se je tudi sam pridružil plaskanju, naš dopisnik, trdobočnik Ninček Fringuellini, ni mogel dognati.

NOVI KULTURNIKI

Č.U.K. z veseljem ugotavlja dejstvo, da se na Tržaškem pojavljajo novi kulturniki.

Tako je na primer pod uvodnikom revije Dan, ki je nedavno izšla, podpisan Miroslav Košata.

Č.U.K. si obeta, da bodo v krogu iste revije, poživile slovensko kulturno ozračje v Trstu še nova imena.

Kakšen Stanislav Rinko, Josip Tivčar, Marko Krahos itd. Ali se bo pojavil celo kakšen novi časopis - Primorski plevnik? Kakšna nova revija Din?

NOVA DRAMA

Po uspelem krstu svojega dramskega prvenca — Luna škili z desnim očesom in jaha veliki voz — Sergij Verč piše novo dramo. Delovni naslov se zaenkrat glasi: Luna škili z obema očesoma in jaha majhno kareto.

Kritik, ki je že zagotovil izostreno strokovno kritiko v ljubljanskem Delu: Andrej Inkret.

za dobro voljo

Mati sinku: »Moj zlati sinko, si že napravil nalogo?«

Sinko: »Mi je ni treba delati.«

Mama: »Pa je potrebno, da jo narediš, drugače boš zadnji v šoli.«

Sinko: »O, mama, saj sem že zadnji.«

—o—

Katehet: »Kako se glasi prva božja zapoved?«

Učenec: »Ne jeji!«

Katehet: »Tako?!«

Učenec: »Da, Bog je že v raju Adamu in Evi zapovedal: Ne jejta sadu od drevesa sredi raja. Šele pozneje je dal deset zapovedi.«

—o—

Mali Branko se pogovarja z domačim psom: »O, moj sultan, kako si srečen! Ni se ti treba umivati in tudi ne hoditi v šolo!«

ZGOREL JE

Šolski sluga je v pijanosti dal znamenje, da šola gori. Učitelji in učenci so bežali iz šolskih sob na prosto. Ko so pa videli, da se je sluga zmotil, so se vrnili v razrede in nadaljevali pouk. Učiteljica je v nekem razredu zapazila, da manjka Tine P. Vprašala je: »Kje je pa Tine?«

Porednež v zadnji klópi je odgovoril: »Zgorel je!«

—o—

»Koliko ste pa vi stari gospa?« vpraša Barica gospo, ki je prišla na obisk.

»Barica, tega se pa ne vpraša«, jo je ustavila mama.

»A ne?« In čez nekaj časa:

»Pred koliko leti ste se pa rodili?«

Teta da mali Anki en bonbon vpríčo prisotne matere.

Mati Anki: »No, kako se reče?«

Anka teti: »Dajte mi še en bonbon!«

Veselo Veliko noč voščijo:

AMOCO DOMUS PREMIER-KEROZEN

Gorilno olje	Premog
Kerozen	Drva
Nafta	Tanki

LA COMBUSTIBILE Lovrečič

34010 T R S T

DOMJO - INDUSTRIJSKA CONA

TELEFONI 820.331 - 810.252

BOGATA ZALOGA GOSPODINJSKIH, OKRASNIH
IN NABOŽNIH PREDMETOV - LESTENCEV - SVETIH
PODOB IN ROŽNIH VENCEV

Keržè

Trg S. Giovanni 1 — T R S T — Tel. 35-019

precizna šestila
naočniki, fotografski
in filmski aparati

T R S T
Ul. Carducci 15
Telefon 29-656

autosprint (ex del Conte)

PIAZZA GARIBALDI 9

(poleg Banke Credito Italiano)

Oprema za vse avtomobile in originalni rezervni
deli za Fiat - Odprto tudi v soboto popoldne

Ob nakupu boste deležni posebnega popusta

Telefon 76 34 20

TRGOVINA

JESTVINE - GORIVO

ANTON BAK

pri Sv. Ivanu, ul. S. Cilino 34

Telefon 79 01 86

Pravkar smo prejeli

VELIKI ATLAS SVETA

knjigo, ki nam predstavlja svet v tridimenzionalni
tehniki. Vezan v umetno usnje in z barvnim
ščitnim ovitkom, je slovenski veliki atlas v svetu
eden najbolj sodobnih.

Izdala:

Mladinska knjiga — Ljubljana

500 strani

217 zemljevidov

151 barvnih fotografij

37000 imen v indeksu

tržaška knjigarna

T R S T - Ulica Sv. Franciška 20 - Telefon 61-792

R I M - Slovenski

„HOTEL BLEĐ“

ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme 40

Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje

Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami